

Uio • Universitetet i Oslo

Forståelsen av effekten av krig på interetnisitet: Bosnia-Hercegovina som en case

En diskusjon av/på dynamisk forståelse av identitet

Selma Kalac

Masteroppgave ved Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITET I OSLO

Vår 2021

Antall ord: 13266

Forord

Da er tiden kommet for å avslutte studiene, med masteroppgaven. Det har vært en lang og slitsom prosess. Å skrive en masteroppgave kan være veldig isolerende og ensomt til tider, og koronapandemien har ikke gjort det noe lettere. Samtidig har denne prosessen gitt meg mye lærdom, både faglig og personlig, som jeg kommer til å ta med meg videre i livet.

Tusen takk til venner, familie, kollegaer, medstudenter og andre nære som har vært der for meg hele veien på mange måter; som psykisk støtte, men også bidratt til diskusjon og samtale rundt et tema jeg lenge har vært engasjert i. Dere har vært fantastiske. Tusen takk til Francesca Jensenius og Scott Gates som har hjulpet meg med å komme i gang og svart på spørsmål underveis. Dere har vært betryggende og oppmuntrende. Jeg vil også takke alle mine informanter som har stilt opp og åpnet seg om et vanskelig tema.

På grunn av pandemien har flere av mine planer ikke vært mulig å utføre, og har gjort at jeg har stått fast flere ganger og at dette har tatt lang tid. Deriblant ønsket jeg å gjøre feltarbeid i Bosnia-Hercegovina, og bruke språket som et verktøy for å virkelig gå inn i dybden på forholdet mellom etnisitet og identitet i det bosniske samfunnet. Jeg har allikevel forsøkt å skrive om noe som er interessant og som engasjerer meg, men som også tilbyr muligheter til videre forskning.

Nå venter «voksenlivet» i det store arbeidslivet. Jeg gleder meg og er nysgjerrig på hva enn fremtiden bringer.

Oslo, juni 2021

Selma Kalac

Sammendrag

Tidligere studier har hovedsakelig sett på etnisk «fiendtlighet» som en forklarende faktor som fører til krig. Dette kan en ikke utelukke, men hvordan blir bildet og forståelsen vår av dette når vi snur på det? Kan effekten av en borgerkrig være den største forklarende faktoren som fører til ytterligere grad av fiendtlighet? Bosnia-Hercegovina er spesielt interessant som grunnlag for en slik analyse – hvilken effekt krig har på interetnisitet.

Denne studien tilbyr en tosidig analyse av dette forskningsspørsmålet, og tester to hypoteser. Det drøftes det i hvilken grad klassisk teori på etnisk konflikt; primordialisme, instrumentalisme og konstruktivisme; kan forklare effekten av krig i BiH som case. På den andre siden er det utført semi-strukturerte intervjuer for å forsøke å avdekke ny informasjon som kan bygge opp under idéen om dynamisk forståelse som blir presentert i oppgaven.

Ideen om dynamisk forståelse som blir presentert i denne oppgaven er relatert til klassisk teori av konstruktivisme, men mer enn hva konstruktivister argumenterer for. Jeg forsøker å argumentere for at en dynamisk forståelse av temaet ser på hvordan konflikt påvirker identitet. Dette skifter årsaksforholdet fra at etnisk identitet fører til konflikt, til at konflikt fører til etnisk identitet.

Forkortelser

BiH – Bosnia-Hercegovina

Kongeriket SHS - Serbernes, kroatenes og slovenernes kongerike

FNRJ – Den føderative folkerepublikken Jugoslavia

SFRJ – Den sosialistiske føderative republikken Jugoslavia

FRJ – Forbundsrepublikken Jugoslavia

DPA – Dayton Peace Agreement

OHR - Office of High Representative

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Problemstilling og avgrensning	2
1.1.1 Begrepsavklaring	4
1.2 Tidligere forskning	4
1.3 Organisering av oppgaven	7
2 Historisk bakgrunn	8
2.1 Balkan	8
2.2 Jugoslavia	8
2.2.1 Jugoslavias oppløsning og Bosnia-krigen	9
2.2.2 Dayton Peace Agreement	10
2.3 Oppsummering	11
3 Teori	13
3.1 Definisjoner av begreper	13
3.1.1 Identitet	13
3.1.2 Etnisitet	14
3.1.3 Interetnisitet	14
3.2 Klassisk teori på etnisk konflikt	15
3.2.1 Primordialisme	15
3.2.2 Instrumentalisme	16
3.2.3 Konstruktivisme	16
4 Metode og data	18
4.1 Casestudie	18
4.2 Datamateriale	19
4.2.1 Semi-strukturerte intervjuer	19
4.3 Validitet og reliabilitet	20
5 Diskusjon	22
5.1 Del I – teoretiske forhold	22
5.1.1 Primordialisme	22
5.1.2 Instrumentalisme	23
5.1.3 Konstruktivisme	24
5.2 Konkluderende	26

5.3 Del II – presentasjon av innsamlet data	26
5.3.1 Identitet før krig	27
5.3.2 Identitet under krig	28
5.3.3 Identitet etter krig	29
6 Oppsummering	32
7 Litteraturliste	34

1 Innledning

Nasjonale identiteter og interetniske relasjoner bør forstås som dynamiske fenomener som endrer seg i stor grad over tid. Ofte er vår oppfatning av nasjonalitet, etnisitet og identitet svært statisk, og noe som preger vår forståelse av virkeligheten. Derimot er identitet ofte preget av forandring og utvikling. Å forstå dette på flere måter gir et nyansert bilde og dybdeforståelse. I oppgaven vil det argumenteres for at sosialisering inn i et samfunn og inn i en gruppe preger mennesker, og at identitet derfor ikke er noe fast som er gitt for alle. Dette er meget relevant når det gjelder dannelsen av grupper og interetniske relasjoner med viktige faktorer slik som historie, kultur, språk, etnisitet og religion. Et godt eksempel på dette er det tidligere Jugoslavia, som var et land på Vest-Balkan som i begynnelsen av 1990-tallet gikk i oppløsning gjennom en blodig borgerkrig.

«Det var spesielt borgere av Bosnia-Hercegovina som på grunn av sin egenartede kultur og svært sammensatte etniske opprinnelse ble fordrevet, utsatt for vold og ødeleggelse i denne konflikten» (SSB: Samfunnsspeilet, 4/2016¹)

Tidligere studier har hovedsakelig sett på etnisk «fiendtlighet» som en forklarende faktor som fører til krig. Dette kan en ikke utelukke, men hvordan blir bildet og forståelsen vår av dette når vi snur på det? Kan effekten av en borgerkrig være den største forklarende faktoren som fører til ytterligere grad av fiendtlighet? Bosnia-Hercegovina er spesielt interessant som grunnlag for en slik analyse – hvilken effekt krig har på interetnisitet. Vi kan forstå interetnisitet som noe eksisterende eller som forekommer mellom to eller flere etniske grupper. Interetnisitet defineres i denne oppgaven som de relasjonene i det bosniske samfunnet mellom de respektive etnisitetene og subjektive identitetene. Å forstå nasjonale identiteter og interetniske relasjoner er utfordrende, spesielt i komplekst sammensatte samfunn med sterke etniske skillelinjer. Det er viktig å få i gang en diskusjon som kan fremme ytterligere dynamisk tilnærming til temaet. Derfor forsøkes det i denne oppgaven å se dette i sammenheng av et multietnisk og multireligiøst samfunn, også fremmet av blant annet Urdal (2001) og Dyrstad (2012). De sterke etniske skillelinjene som vi ser i dagens Bosnia Hercegovina (BiH), har en lang tradisjon i landet, og i den politiske sfæren. Gjennom historien har de etniske identitetene til tider vært sterkt betydelige, men senest under Jugoslavia med kommunismen ble disse identitetene forsøkt å gjøres mindre viktige. Da det

¹ Statistisk Sentralbyrå, Samfunnsspeilet, 4/2016. Direkte sitat, avsnitt 2: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/bosniere-integreringsvinnerne>

kommunistiske regimet falt fikk de etniske identitetene en ny oppstand, og konfliktene dem imellom førte til en brutal borgerkrig.

Etnisk konflikt, et sterkt omstridt fenomen, har vært en del av internasjonal politikk gjennom historien og er fortsatt en vanlig form for væpnet konflikt rundt om i verden (Nguyen, 2010). Årsakene til etnisk konflikt diskuteres tett av forskere på tvers av fagområder, men disse argumentene kan sees i sammenheng av tre teorier om etnisk konflikt: primordialisme, instrumentalisme og konstruktivisme. Hver av disse teoriene har spesifikke forutsetninger om opprinnelsen til etniske identiteter, og som følge av dette gjenspeiler de forskjellige årsaker til etnisk konflikt. Etnisk konflikt defineres i denne oppgaven som konflikt der minst en gruppe definerer sine mål utelukkende i etniske termer og der konfrontasjonens feillinje er etnisk av variasjon (Cordell og Wolff, 2010). Av de klassiske teoriene er det konstruktivismen som argumenterer for at identitet er formet og fleksibelt.

Ideen om dynamisk forståelse som utforskes i denne oppgaven er relatert til klassisk teori av konstruktivisme, men mer enn hva konstruktivister argumenterer for. I oppgaven vil det argumenteres for at en dynamisk forståelse av temaet ser på hvordan konflikt påvirker identitet. Dette skifter årsaksforholdet fra at etnisk identitet fører til konflikt, til at konflikt fører til etnisk identitet. Gjennomføringen av intervjuene vil forsøke å avdekke muligheten for dette. Det er samlet inn empiri fra intervjuer av bosniere, hvor det blir gjort forsøk på å avdekke ny informasjon som kan forklare effekten av krig i BiH. Hensikten er å belyse bosnieres forståelse og opplevelse av effektene av krig på interetniske relasjoner; en gruppe som har vært og er berørt av borgerkrigen på Vest-Balkan. For å kunne forstå effekten av krig på interetniske relasjoner er det hensiktsmessig å se på dette over tid. I denne oppgaven forsøkes det å avdekke eventuelle endringer, over tid, i henhold til informasjon fra informantene – fra før, under og etter krigen.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Dette er en eksplorerende oppgave hvor det blir gjort forsøk på å finne ny informasjon, som kan åpne opp for muligheten til videre forskning på mer dynamiske og forklarende teorier om identitet, samt etnisk konflikt. Hensikten er å teste i hvilken grad eksisterende teori og forskning kan forklare den interetniske situasjonen i BiH, samt forsøke å avdekke ytterligere dynamisk tilnærming til temaet med egeninnsamlet data basert på intervjuer. Oppgavens problemstilling vil derfor være:

Hvordan kan vi best forstå effekten av krig på interetniske relasjoner i Bosnia-Hercegovina?

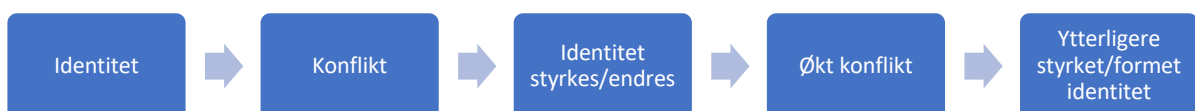
Problemstillingen er avgrenset i forhold til valgt case, BiH, og er forskbar med tanke på eksisterende teori og litteratur på feltet. Grunnet temaets kompleksitet bør oppgaven forstås som en påbegynt studie av en betydelig større diskusjon. Denne problemstillingen kan tilby en interessant diskusjon sett i sammenheng med tidligere forskning og eksisterende teorier om etnisk konflikt. Det forsøkes ikke å utelukke at anspente interetniske forhold og samfunn kan øke risikoen for borgerkrig, men heller bidra til en bredere diskusjon ved å se på krig som en forklarende faktor. I denne oppgaven vil det gjelde det multietniske bosniske samfunnet; hvordan etnisk borgerkrig kan påvirke og ha effekt på disse interetniske relasjonene og identitet. Basert på dette er det to hypoteser oppgaven har som hensikt å teste:

H1: Klassisk teori på feltet er ikke tilstrekkelig for å kunne forklare ulike caser

H2: Viktigheten av identitet styrkes og formes som følge av en borgerkrig

Noe av hensikten med å teste to hypoteser er å avgrense problemstillingen ytterligere. Analysen i denne oppgaven blir derfor tosidig. For å teste H1, drøftes det i hvilken grad klassisk teori på feltet kan forklare effekten av krig i BiH som case. Hensikten med dette er å fremme at identitet og effekten av krig kan forstås på flere måter. Klassisk teori på temaet vil i tillegg ikke være tilstrekkelig for å forklare det større bildet i alle caser. Casen i denne oppgaven vil gjelde Bosnia-Hercegovina.

For å teste H2, utføres det semi-strukturerte intervjuer av 8 informanter, for å forsøke å avdekke ny informasjon – slik som en forandring eller utvikling i identitet (en dynamisk virkning). Ideen om dynamisk forståelse er, som nevnt, relatert til klassisk teori av konstruktivismen, men mer enn hva konstruktivister argumenterer for. Det vil bli gjort forsøk på å argumentere for at en dynamisk forståelse av temaet ser på hvordan konflikt påvirker identitet. Dette skifter årsaksforholdet fra at etnisk identitet fører til konflikt, til at konflikt fører til etnisk identitet.

Figur 1. Skjematisert oversikt av en dynamisk tilnærming som grunnlag for forståelsen av sammenhengen mellom etnisk identitet og konflikt i BiH.

På denne måten blir det en ytterligere dynamisk tilnærming til temaet og problemstillingen; identitet er preget av forandring og utvikling over tid, og årsaksforhold skiftes (figur 1). Det er nettopp en eventuell forandring som dette som kan være interessant å avdekke og forklare. Det er også gunstig å se på problemstillingen fra et kvalitativt standpunkt, da dette eventuelt kan bidra til dybdeforståelse.

1.1.1 Begrepsavklaring

Begrepet *interetnisitet* er i grunn et ord som er mye brukt i det engelske språket (*interethnic*). Ordet blir i større grad brukt i engelsk forskning og studier, enn det blir i norsk sammenheng. Etter undersøkelser av begrepet *interetnisitet* i norsk forskning er det tydelig at det som oftest brukes i studier om barn, og i sosiologisk sammenheng. Videre brukes begrepet i statsvitenskapen, i studier som omhandler etnisk konflikt. Vi kan forstå *interetnisitet* som noe eksisterende eller som forekommer mellom to eller flere etniske grupper. Denne definisjonen av begrepet vil ligge til grunn gjennom hele oppgaven. Betydningen av begrepet med tanke på BiH som case vil være forholdene mellom mennesker med ulik etnisk bakgrunn, i henhold til deres subjektive oppfattelse og utvikling av deres identitet.

Når det snakkes om *interetniske relasjoner*, beskrives ofte et problem i en multietnisk stat, eller mellom etniske flertalls- og minoritetsgrupper i en enkelt stat, eller mellom naboland som hver har en etnisk diaspora i det andre landet. Med *interetniske relasjoner* i denne sammenhengen, menes de relasjonene i det multietniske bosniske samfunnet (mellom de respektive etnisitetene og subjektive identitetene).

Etnisk konflikt defineres i denne oppgaven som konflikt der minst en gruppe definerer sine mål utelukkende i etniske termer og der konfrontasjonens feillinje er etnisk av variasjon (Cordell og Wolf, 2010: 4).

1.2 Tidligere forskning

Studien av effekten av krig er et felt som enda er i vekst, og antall empiriske studier er begrenset. Whitt & Wilson (2007) bruker eksperimentelle data for å studere effekten av etnisk vold på normer for rettferdighet. De avdekker at selv om det foreligger en forskjellsbehandling av egen etnisk gruppe, er nivået av favorisering mindre enn forventet. Det er få studier om effekten av krig på befolkningen generelt. Dyrstad et al. (2011) finner, ved hjelp av surveydata fra Makedonia, begrenset bevis for at geografisk nærhet til konflikt reduserer støtten til noen aspekter av den makedonske fredsavtalen. I en studie fra Kroatia

fant Strabac & Ringdal (2008) liten effekt på den individuelle opplevelsen av krig, men en sterkere regional effekt. Med dette menes innflytelsen fra den lokale intensiteten av konflikt, på etniske fordommer. O'Loughlin (2010) rapporterer i sin artikkel resultatene av to spørsmål som gir informasjon om den nåværende og fremtidige tilstanden mellom etniske forhold i BiH. Disse spørsmålene er en del av en større undersøkelse om tilstanden i BiH etter krigen, ti år etter at Dayton-avtalen (DPA) ble vedtatt. Han finner liten effekt av krig på viljen til å engasjere seg i interetniske vennskap i det bosniske samfunnet. I en studie av forsoning i Nord-Kaukasus, derimot, finner Bakke, O'Loughlin & Ward (2009) at individer på randen av konflikt var mer villige til å tilgi folk av andre nasjonaliteter.

Fordi det ofte hevdes at de fleste interne konflikter i dag er av etnisk karakter (Gurr 1994: Väyrynen 1994), fokuserer artikkelen til Ellingsen (2000) i hovedsak på problemet med etnisitet. Hun diskuterer hvorfor etnisitet – herunder faktorer som historie, rase, religion, språk og hjemland – ofte gjør konflikt gjennomtrengende og vedvarende. Artikkelen undersøker forholdet mellom multietnisitet og intern konflikt fra 1946 til 1992. Etnisk heterogenitet stimulerer konflikt, mens andre faktorer demper etnisk spenning. Hun belyser at selv om de fleste land er heterogene på en eller annen måte, oppstår det allikevel ikke voldelig konflikt. Med dette fremmer hun at politisk regime og det sosioøkonomiske nivået i landet er viktig i en slik diskusjon. Multietnisitet, ifølge hennes studie, har en sterk og signifikant innvirkning på intern konflikt.

Chandra (2006) definerer *etnisitet* som en identitet basert på karaktertrekk knyttet til eller som antas å være knyttet til avstamning. Det finnes derimot ulik forskning som fremmer en dynamisk tilnærming til begrepene etnisitet og identitet, etnisk konflikt, og effekten av krig. At identitet er dynamisk og nasjonale identiteter skapes gjennom historien, sett i forhold til krig og med det også erobring, migrasjon etc, er argumentert av flere. Urdal (2001) fremmer for eksempel at hva nasjonale identiteter først og fremst identifiserer seg med er ulikt fra nasjon og samfunn. I tillegg er, som diskutert av Fearon & Laitin (2000), Brubaker (2009) og Dyrstad (2012), etnisitet ikke statisk, men en kompleks identitet hvor de definerende trekkende avhenger av kontekst. Identiteter er heller ikke alltid gjensidig eksklusive, ettersom de inngår i hverandre (Pickering, 2007).

Dyrstad (2012) fremhever i sin artikkel noen av de samme utfordringene som undersøkes i og har inspirert deler av denne oppgaven. Hun undersøker etnonasjonalisme på Balkan før og etter oppløsningen av Jugoslavia. Hun analyserer endringen i samlede etniske holdninger i seks land i en periode hvor fire av dem opplevde ulike grader av voldelig konflikt. Hun tester også om enkeltpersoner som har opplevd krigføring er mer nasjonalistiske

enn enkeltpersoner som ikke ble direkte utsatt for vold. Begrunnelsen er at økt kunnskap om effekten av krig på interetniske holdninger også kan øke vår forståelse av problemene etterkrigstidens samfunn står overfor. Hun diskuterer hvordan konflikter kan forsterke og forme etniske identiteter samt øke nasjonalisme. Hennes konklusjoner viser at etnonasjonalisme, i motsetning til vanlig oppfatning, ikke nødvendigvis øker med etnisk borgerkrig. De enkelte krigsopplevelsene er mindre viktige enn forventet. Dyrstad (2012) har i sin analyse studert seks land i en større region, Vest-Balkan. Utvelgelsen av studieobjekter kan ses på som noe utfordrende, da det er store forskjeller i den etniske sammensetningen blant de valgte landene. Den etniske sammensetningen i BiH er også fremmet av Urdal (2001) som gjør rede for det multietniske og multikulturelle samfunnet med sin statistikk over miksede etnisiteter og nasjonaliteter. Derfor kan det være hensiktsmessig å ha en kvalitativ tilnærming til studien av BiH som en case, nettopp på grunnlag av sterke skillelinjer, dens egenartede kultur, svært komplekse etniske opprinnelse og nasjonale sammensetning. Dyrstad (2012) utfører også sin analyse kvantitativt, noe det også kan være utfordringer med – da tilnærmingen i artikkelen synes å fremme dynamisk forståelse. Dette kan hindre dybdeforståelse på et slikt komplekst tema. På bakgrunn av dette er hensikten å undersøke BiH som en casestudie, med en kvalitativ tilnærming til tema. Det er samlet inn empiri fra intervjuer av bosniere, hvor det blir gjort forsøk på å gå til dels dybden på forskningsspørsmålet til denne oppgaven. For å kunne forstå effekten av krig på interetniske relasjoner, i dette tilfelle BiH, er det hensiktsmessig å se på dette over tid. Dette forsøkes å gjøre ved hjelp av intervjuene. Med dette forsøkes det å avdekke eventuelle endringer, over tid, i henhold til informantenes forståelse: før, under og etter krigen. Eventuelle utfordringer med egen forskning, og diskusjon av validitet og reliabilitet, fremkommer under kapittelet som omhandler metodiske valg.

Også Urdal (2001) fremmer at vår oppfatning av nasjonale identiteter ofte er statisk, og at det heller er dynamiske fenomener som endrer seg over tid. Med bakgrunn i dette, vurderer han i sin artikkel hvorvidt den offisielle nasjonsforståelsen, slik den kom til uttrykk gjennom nasjonskategorier i folketellingene, var i overensstemmelse med den nasjonsforståelsen som eksisterte blant befolkningen i Bosnia-Hercegovina. Urdal (2001) utfører viktig arbeid og fremmer en statistikk som er representativt for BiH som en case.

Videre har demokratiets rolle og de destruktive implikasjonene fraværet av demokrati kan ha, vært mye diskutert i litteraturen om etnisk konflikt. Udovički og Ridgeway (2000) forklarer årsakene til ødeleggelsen av Jugoslavia, og presenterer den sosialistiske fortiden og fraværet av liberale politiske tradisjoner som hovedårsaker bak utbruddet av de jugoslaviske

krigene. Dessuten avviser Udovički og Ridgeway (2000) den antatte meningen om at de jugoslaviske krigene var forårsaket av dypt forankret etnisk hat. De argumenterer for at «lederskapsvakuumet» etter Titos død, en dyp økonomisk krise, fraværet av liberale politiske tradisjoner, og slutten av den kalde krigen skapte et sett av sosiopolitiske omstendigheter som førte til konfliktutbruddet. Dette synet deles også av Gagnon (2004), som understreker at i en slik sammenheng var eliter i stand til å bruke vold for å skape spesifikke forestillinger om identitet som ikke eksisterte før. Dermed demonstrerer han at det ikke var etnisitet som ble brukt for å utløse vold. Vold ble brukt til å drive etnisitet, etnisiere territorium, rekonstruere det politiske rommet og polarisere samfunnet (Gagnon, 2004).

Alt i alt, finnes det grunn til å tro at Bosnia-Hercegovina bør forskes på ytterligere som en singel case, for å forsøke å avdekke en dynamisk forklaring på interetnisitet i samfunnet før og etter konflikt. I denne oppgaven blir det gjort et forsøk på å dykke dypere inn i temaet som omhandler forståelsen av effektene av krig på interetniske relasjoner, herunder identitet. Med bakgrunn i dette vil diskusjonen være todelt i henholdt til de to hypotesene for å besvare følgende forskningsspørsmål: hvilken effekt og påvirkning har etnisk borgerkrig på interetniske relasjoner i et multietnisk samfunn?

1.3 Organisering av oppgaven

Så langt er det i **kapittel 1** forsøkt å redegjøre for tema, bakgrunn og problemstilling, samt formålet med oppgaven. Det er også forsøkt å vise hvordan denne studien kan bidra til å besvare forskningsspørsmålet som et satt. I **kapittel 2** gjøres det rede for historisk bakgrunn for valgt case. Det gjøres kort rede for Balkan-regionen, og utdypes betydelig rundt etableringen av Jugoslavia og viktige historiske momenter. Videre gjøres det rede for viktige momenter rundt Jugoslavias oppløsning. Det forsøkes også å gjøre rede for den interetniske dynamikken under Jugoslavia, samt hvordan denne dynamikken kommer frem i dagens samfunn. **Kapittel 3** tar for seg klassisk teori på feltet etnisk konflikt; primordialisme, instrumentalisme og konstruktivisme. Det gjøres rede for forståelsen av identitet og etnisitet sett i lys av disse teoriene. **Kapittel 4** belyser de metodiske aspektene i henhold til oppgaven. Det gjøres rede for valg av case, datainnsamling, samt behandling av data. Det forekommer også en diskusjon av oppgavens validitet og reliabilitet. **Kapittel 5** drøfter i hvilken grad det teoretiske rammeverket kan besvare forskningsspørsmålet. Det drøftes også i hvilken grad innsamlet data kan forklare effekten av krig og forsøker å avdekke ulike forhold i henhold til etnisk konflikt på studiens case. Med **Kapittel 6** konkluderes det i henhold til problemstillingens spørsmål basert på diskusjonen.

2 Historisk bakgrunn

For å kunne forstå effekten av krig på interetnisitet i Bosnia-Hercegovina, er det nødvendig med bakgrunnsinformasjon på tema. Dette kapittelet begynner med en kort redegjørelse for Balkan-regionen som en helhet. Deretter følger en beskrivelse av etableringen av Jugoslavia, med utdypet bakgrunnsinformasjon. Videre vil det gjøres rede for kommunismens fall på Balkan som ble etterfulgt av Jugoslavias oppløsning og krig. I tillegg skisseres situasjonen i BiH i etterkant av krigen, samt fredsavtalen «Dayton Peace Agreement» og dens rammeverk. Det blir også gjort et forsøk på å gjøre rede for den interetniske dynamikken under Jugoslavia, samt hvordan denne dynamikken vises i dagens samfunn.

2.1 Balkan

Balkan er en halvøy i det sørøstlige hjørnet av Europa og består av en mengde av folkeslag, kulturer, religioner og språk. På flere måter kan vi se at de ulike folkeslagene er forenlige, spesielt språklig og kulturelt. Derimot har konfliktene i disse områdene vært så ekstreme at spørsmålet om identitet har blitt forsterket i stor grad, samt tanken om «vi» og «de» framfor «oss». I disse områdene har det i lang tid vært viktig å holde på særpreg ved egen tilhørighet, men det er interessant å prøve å forstå hvor viktig det faktisk ble etter Jugoslavias oppløsning og krigene på 90- tallet (Urdal, 2001; SNL: Balkan, 2021).

2.2 Jugoslavia

I 1918, ble Jugoslavia etablert under navnet *Serbernes, kroatenes og slovenernes kongerike* (Kongeriket SHS). Denne staten bestod av de to tidligere statene Serbia og Montenegro og de sørslaviske områdene innenfor Østerrike-Ungarn (Slovenia, Kroatia og Vojvodina). Kongeriket eksisterte fram til 1941, da det kollapset under andre verdenskrig, og ble delt opp i tre stater; Kroatia, Serbia og Montenegro (SNL: Jugoslavia, 2021). Fra 1945, slutten av andre verdenskrig, ble *Den føderative folkerepublikken Jugoslavia* (FNRJ) opprettet og styrt av Josip Broz Tito med kommunistpartiet. Fra 1963 fikk republikken navnet *Den sosialistiske føderative republikken Jugoslavia* (SFRJ). Under Tito var det kommunisme og ettpartistyre, og med dette var det ikke mye rom for nasjonalisme og nasjonal feiring, ettersom dette ble sett som en trussel mot Jugoslavias eksistens hvor alle de ulike etniske gruppene levde side om side (FN: Bosnia-Hercegovina, 2021; SNL: Jugoslavia, 2021). Etter etableringen av Jugoslavia, var det flere som distanserte seg fra ideen om en enkelt sørslavisk nasjon som følge av serbisk politisk og militær dominans. De egne nasjonale identitetene som understreker egne språk, egne kulturer og egne religioner ble i større grad viktig. Gjennom

historien har de etniske identitetene til tider vært sterkt betydelige, men disse ble under Jugoslavia med kommunismen forsøkt å gjøres mindre viktige (FN: Bosnia-Hercegovina, 2021; SNL: Jugoslavia, 2021). Befolkningen i Jugoslavia var mer sammensatt enn i noe annet europeisk land, med sørslavere av tre religiøse grupper som majoritet. Dette var ortodoks kristne, romersk-katolsk kristne og muslimer. Gjennom tiden ble det å være muslim gjort til en nasjonal kategori, og etter hvert ble denne kategorien også anerkjent som nasjon. Senere ble dette endret til å kunne identifisere seg som «muslim av jugoslavisk herkomst» og «muslim i etnisk betydning (SNL: Bosniaker, 2021). Dette var som følge av politikken som ble ført under Titos kommunisme, å anerkjenne de ulike gruppene av det multietniske samfunnet.

I 1990 var Jugoslavia en føderasjon som besto av republikkene Bosnia-Hercegovina, Kroatia, Slovenia, Makedonia, Montenegro og Serbia. Jugoslavia hadde seks offisielle nasjonaliteter; slovenere, kroater, serbere, etniske muslimer (i dag: bosniakere²) montenegrinere og makedonere, som alle var den største gruppen i en av republikkene (Urdal, 2001). Minoritetsgrupper inkluderte blant annet albanere, bulgarere, ungarere, italienere, romfolk, tyrkere etc. Språk, religion, og til dels historie, var de viktigste kriteriene for nasjonalitetene (Urdal, 2001). Det offisielle språket i Jugoslavia var serbokroatisk, brukt av kroater (hovedsakelig katolikker), serbere (hovedsakelig ortodokse), etniske muslimer og montenegrinere. Alle var sørslavere og snakket samme språk. Hovedforskjellen, eller skillet, mellom kroater, serbere og etniske muslimer var derfor religion (Urdal, 2001). I den tidlige perioden etter andre verdenskrig, ble muslimene antatt å være enten serbere eller kroater med en annen tro (Ramet, 2006: 285). Selv om flere språk på Vest-Balkan ligner hverandre, er de ulike språkene i regionen separate språk. Flere grupper deler både kultur, språk og religion, og forskjellene mellom de gruppene er derfor mer et spørsmål om historie (Urdal, 2001). Massey, Hodson & Sekulic (2006) beskriver interetniske forhold som generelt gode, før krigen brøt ut. Derimot var omfanget av kontakt mellom grupper varierende på tvers av regioner.

2.2.1 Jugoslavias oppløsning og Bosnia-krigen

Etter kommunismens fall i de øst-europeiske landene vokste nasjonalismen sterkt og skapte konflikter rundt i Europa. Jugoslavias president, Tito, døde i 1980 og med ham forsvant også

² Store Norske Leksikon: Bosniaker. 2021. Bosniaker er betegnelsen på innbyggere i BiH som på grunn av sin muslimske tro ikke identifiserer seg som kroater eller serber. Den bosniske grunnloven slår fast at landet har tre «konstituerende folkeslag» - bosniaker, serbere og kroater.

kommunismen og jerngrepet om den politiske dagsorden. Krigene som fulgte oppløsningen av Jugoslavia var de dødeligste i Europa siden andre verdenskrig (Ramet 2006). Når vi snakker om krigen i Jugoslavia refereres det til krigene i 1991–95 i Bosnia-Hercegovina, Slovenia og Kroatia, som endte med Dayton-fredsavtalene i november 1995 (Hoare, 2010).

Etter en mindre konflikt som fulgte Slovenias uavhengighetserklæring, brøt den første alvorlige konflikten ut i august 1991 da Kroatia erklærte uavhengighet. Konflikten brøt ut mellom den kroatisk hær og det serbiske mindretallet, som ønsket å trekke seg ut fra Kroatia og forbli en del av Jugoslavia. Den blodigste konflikten fant sted i Bosnia-Hercegovina fra 1992–95 (Hoare, 2010). Etter en folkeavstemning i 1992, løsrev BiH seg fra Jugoslavia. Dette førte til stor misnøye blant serbiske politikere og etnisk serbiske velgere. President Alija Izetbegović erklærte BiH som selvstendig stat, og ble kort tid etter anerkjent av det internasjonale samfunnet (SNL: Bosnia-krigen, 2018). På bakgrunn av dette, økte konflikten med at serbiske styrker og den jugoslaviske hæren kjempet mot de kroatisk og bosniske styrkene. Under denne tiden eksisterte det en skjør allianse mellom kroater og bosniakere, som sviktet, og førte til ytterligere kamp mellom kroatisk og bosniske styrker (Hoare, 2010; Dyrstad, 2012). Som konsekvens av dette, pågikk det flere krigshandlinger flere steder i landet.

2.2.2 Dayton Peace Agreement

I desember 1995 undertegnet presidentene i Bosnia-Hercegovina, Kroatia og Forbundsrepublikken Jugoslavia (FRJ) den generelle rammeavtalen for fred i Bosnia-Hercegovina i Paris. Avtalen er ofte forkortet Dayton Peace Agreement (DPA) fordi den ble forhandlet og fullført i Dayton, Ohio (USA) i november 1995. Denne avsluttet ikke bare den nesten 4 år lange krigen i Bosnia, men det omorganiserte også relasjonene mellom disse tre landene og fullførte den første fasen av oppløsningen av Jugoslavia (Keil & Kudlenko, 2015). Det som er bemerkelsesverdig, og viktig for forståelsen av demokratiet i dagens stat, er at de ulike etniske gruppene fikk en stor politisk makt gjennom DPA. Avtalen delte landet inn i to selvstyrte deler: Republika Srpska, en serbisk republikk med bosnisk-serbisk majoritet, og Føderasjonen Bosnia Hercegovina, som er dominert av bosniaker og kroater. Hver del har en egen president, parlament og regjering, og de fleste store beslutningene tas i delstatene. I tillegg er det et presidentråd og en regjering på nasjonalt nivå – altså felles for hele landet. Presidentrådet består av en bosniak, en serber og en kroat som velges hvert fjerde år (Belloni, 2009; Bieber, 2006; DPA, 1995). Til referanse viste en uavhengig meningsmåling fra 2011 i BiH, at 41,3% identifiserte seg som bosniaker, 35,9% som serbere, 13,6% som kroater, og

9,1% som bosnier (SNL: Bosnia-Hercegovinas befolkning, 2020). Mer statistikk forekommer i Urdal (2001) sin artikkel «Nasjonskategorier i jugoslaviske folketellinger».

DPA gjorde mer enn å kun fastsette vilkårene og betingelsene for freden. Den satte rammeverket for maktfordelingen mellom de etniske gruppene på alle nivåer i politikken, i tillegg til en viss autoritet og offisielle oppgaver til internasjonale aktører (DPA, 1995, 14, 20-26). De nasjonalistiske partiene, som mobiliserer velgerne først og fremst på grunnlag av etnisk konkurranse, har siden oppløsningen av det sosialistiske Jugoslavia dominert politikken i landet (Bieber, 2006). Det totale institusjonelle systemet er basert på etnisitet og nasjonaliteter, og det er nettopp det som kontinuerlig skaper skille mellom folkene framfor å forene, argumenterer Belloni (2009).

Daytonavtalen sørget for at de tre ulike gruppene ble representert i samtlige føderale organer, men vi ser at det heller foregår en segregering av de etniske gruppene på grunn av de etablerte entiteter basert på nasjonalitet. Selv om avtalen stoppet volden, har den noen svake sider ved seg også. Belloni (2009) foreslår også at avtalen ikke har gitt det beste mulige resultatet og at det har forekommet store konsekvenser. Det er vidt anerkjent at Dayton-avtalens formål var å stoppe volden og krigen, og dermed også bane vei for en stabil og holdbar fred, ikke bare i Bosnia, men også i det bredere Balkanområdet. Til tross for en rekke litteratur om fredsbygging i Bosnia etter Dayton, bør det bemerkes at den typen fred som Dayton-avtalen er fastsatt for å etablere, ennå ikke er blitt forsket på i dybden (Belloni, 2009). En av manglene i studien av klausulene om fredsbygging i Dayton-avtalen er knyttet til mangel på teoretiske hensyn i saken (Keil & Kudlenko, 2015).

2.3 Oppsummering

Som det er forsøkt beskrevet i dette kapittelet, har de sterke etniske skillelinjene som vi ser i dagens Bosnia Hercegovina (BiH), en lang tradisjon i landet, og i den politiske sfæren. Gjennom historien har de etniske identitetene til tider vært sterkt betydelige, men senest under Jugoslavia med kommunismen ble disse identitetene forsøkt å gjøres mindre viktige. Nasjonalismen i kombinasjon med ønsket om politisk liberalisering og demokrati førte til en kjedereaksjon av løsrivelse fra Jugoslavia; Slovenias løsriving i 1991, Kroatia senere samme år, og deretter Bosnia- Hercegovina i 1992, etter en avstemning med klart flertall.

Krigene som fulgte med Jugoslavias oppløsning preger fremdeles samfunnene på Vest-Balkan, og spesielt BiH. Tidligere levde folkegruppene side om side, mens i dag er det store splittelser på flere viktige punkter som historie, kultur, språk og religion. Til tross for tilstedeværelsen av hundrevis av ikke-statlige organisasjoner og politisk kontroll fra toppen av

Office of High Representative (OHR), er det enighet om at samfunnet i BiH ikke har beveget seg langt nok fra de mørke dagene i 1995. Frykten for en fornyelse av konflikten fremmes av det fortsatt høye nivået av støtte til etnisk baserte partier (O'Loughlin, 2010).

3 Teori

Med H1 er det gjort forsøk på å teste at klassisk teori på feltet ikke er tilstrekkelig for å kunne forklare aktuelle caser. Det teoretiske rammeverket ble i stor grad bestemt av I dette kapittelet vil det gjøres rede for klassisk teori på feltet om etnisk konflikt, identitet og etnisitet. Dette henger sammen med oppgavens problemstilling om hvordan vi best kan forstå effekten av krig. Først defineres nødvendige begreper i henhold til formålet med denne oppgaven og, derfor brukes definisjoner som baserer seg på dynamisk forståelse av begrepene. Videre vil det gjøres rede for klassiske teorier av primordialisme, instrumentalisme og konstruktivisme.

3.1 Definisjoner av begreper

For å kunne skape en god diskusjon, er det nødvendig med noen definisjoner av begreper. I litteraturen er begrepene *etnisitet* og *identitet* brukt i mange ulike sammenhenger og på mange måter. Da denne oppgaven blant annet har som hensikt å fremme dynamisk forståelse og teori av temaet, vil det brukes kilder som underbygger dette. Identitet er dynamisk og nasjonale identiteter skapes gjennom historien – sett i forhold til krig og med det også erobring, migrasjon, etc. Hva nasjonale identiteter først og fremst definerer seg med er ulikt fra nasjon og samfunn (Urdal 2001).

3.1.1 Identitet

Videre er det nødvendig å dykke dypere i begrepet *identitet*, i henhold til dynamisk forståelse av begrepet. Identitet er relasjonelt – altså definert i forhold til andre. Det er både tilskrevet fra utsiden og selvdefinert. Identitet er også situasjonsavhengig – hvilken identitet som er relevant avhenger av situasjonen. Identitet er mangfoldig – alle har flere identiteter som delvis overlapper. Til sist er identitet dynamisk – den endrer seg over tid og med samhandling. Sosialisering inn i et samfunn og inn i en gruppe preger mennesker og derfor er ikke personlig identitet noe fast som er gitt for alle. Identitet er relevant når det gjelder dannelsen av grupper med viktige faktorer slik som språk, etnisitet og religion. Dette kan for eksempel komme frem i politikken hvor man trekker mennesker sammen ved å spille på felles tanker eller mål (H. Eriksen, 2001: Kap. 3). Identitet er et komplekst begrep og de ulike gruppene og sosiale kategoriene vi tilhører, gjør oss til dem vi er. Altså er identitet dynamisk, og nasjonale identiteter er ikke noe som er helt bestemt, men som gjennom historien skapes – sett i forhold til krig og med det også erobring, religion, migrasjon, etc. Identiteten, i forhold til følelsen av tilhørighet til en gruppe – «vi», vil derimot ofte bli sett relativt til «de andre» (H. Eriksen, 2001: Kap. 3).

For at en gruppe skal mobilisere, trenger den først en felles identitet (Gurr 1994; Tilly 1978). Ethvert individ identifiserer seg med noe, det være seg kjønn, generasjon, organisasjon, sosial klasse, etnisk gruppe eller nasjonalstat. Ofte identifiserer vi oss med flere slike undergrupper, avhengig av konteksten (Smith 1993). Hvis identiteten ikke sammenfaller med territoriale grenser, som ofte skjer, kan det oppstå en konflikt i en nasjonalstat. Det som gjør den etniske identiteten spesielt utsatt for konflikt, er at den er basert på grunnleggende faktorer som språk, historie, etnisk gruppe eller religion. Dette er faktorer som ofte virker viktigere enn territoriale grenser, og sjelden samsvarer med dem. Hendelser som truer identiteten vil bli møtt av en slags motstand (Gurr 1994, 5.)

3.1.2 Etnisitet

Chandra (2006) definerer *etnisitet* som en identitet basert på karaktertrekk knyttet til eller antas å være knyttet til avstamning. Det finnes derimot ulik forskning som fremmer en dynamisk tilnærming til begrepene etnisitet og identitet. At identitet er dynamisk og nasjonale identiteter skapes gjennom historien – sett i forhold til krig og med det også erobring, migrasjon, etc, er argumentert av flere. Urdal (2001) fremmer for eksempel at hva nasjonale identiteter først og fremst definerer seg med er ulikt fra nasjon og samfunn. I tillegg er, som diskutert av Fearon & Laitin (2000), Brubaker (2009) og Dyrstad (2012), etnisitet ikke statisk. Det kan forstås som en kompleks identitet hvor de definerende trekkene avhenger av kontekst. Identiteter er heller ikke alltid gjensidig eksklusive, ettersom de inngår i hverandre (Pickering, 2007). Blant de klassiske teoriene fremmer konstruktivismen, at identitet er formet og fleksibelt, noe det blir redegjort for senere.

3.1.3 Interetnisitet

I henhold til oppgavens formål og problemstilling, er det videre nødvendig å gjøre rede for betydningen av *interetnisitet*. Begrepet *interetnisitet* er i grunn et ord som er mye brukt i det engelske språket (*interethnic*). Ordet blir i større grad brukt i engelsk forskning og studier, enn det blir i norsk sammenheng. Etter undersøkelser av begrepet *interetnisitet* i norsk forskning er det tydelig at det som oftest brukes i studier om barn, og i sosiologisk sammenheng. Videre brukes begrepet i statsvitenskapen, i studier som omhandler etnisk konflikt. Vi kan forstå *interetnisitet* som noe eksisterende eller som forekommer mellom to eller flere etniske grupper. Denne definisjonen av begrepet vil ligge til grunn gjennom hele oppgaven. Betydningen av begrepet i henhold til BiH som case vil være forholdene mellom mennesker med ulik etnisk bakgrunn, i henhold til deres subjektive oppfattelse og utvikling av deres

identitet. Når det snakkes om *interetniske relasjoner*, beskriver det et problem i en multietnisk stat, eller mellom etniske flertalls- og minoritetsgrupper i en enkelt stat, eller mellom naboland som hver har en etnisk diaspora i det andre landet. Med interetniske relasjoner i denne sammenhengen, menes de relasjonene i det multietniske bosniske samfunnet (mellom de respektive etnisitetene og subjektive identitetene). Etnisk konflikt defineres i denne artikkelen som konflikt der minst en gruppe definerer sine mål utelukkende i etniske termer og der konfrontasjonens feillinje er etnisk av variasjon (Cordell og Wolf, 2010: 4).

3.2 Klassisk teori på etnisk konflikt

Etnisk konflikt, et sterkt omstridt fenomen, har vært en del av internasjonal politikk gjennom historien og er fortsatt en vanlig form for væpnet konflikt rundt om i verden (Nguyen, 2010). Årsakene til etnisk konflikt diskuteres tett av forskere på tvers av fagområder, men disse argumentene kan sees i sammenheng av tre teorier om etnisk konflikt: primordialisme, instrumentalisme og konstruktivisme. Hver av disse teoriene har spesifikke forutsetninger om opprinnelsen til etniske identiteter, og som følge av dette gjenspeiler de forskjellige årsaker til etnisk konflikt. Etnisk konflikt defineres i denne oppgaven som konflikt der minst en gruppe definerer sine mål utelukkende i etniske termer og der konfrontasjonens feillinje er etnisk av variasjon (Cordell og Wolf, 2010: 4).

3.2.1 Primordialisme

Primordialisme hevder at etnisk identitet er tilskrevet, ved at «medlemskap» tildeles ved fødsel og dermed er vanskelig å endre (Isajiw, 1993). Det antyder at etniske bånd er iboende i oss som mennesker, og at vi har dype naturlige forbindelser som forbinder oss med noen mennesker, og produserer naturlige splittelser med andre – enten de er basert på rase, religion, språk eller sted (Geertz, 1973: 250). Medlemskap av etniske grupper er derfor fast og overføres i sin helhet på tvers av generasjoner (Chandra, 2012). Primordialisme oppfatter en etnisk gruppe som en objektiv enhet (Perez og Hirschman, 2009) og etnisk identitet for dem er enestående, tidløst og fast med tydelige sosiale grenser (Poata-Smith, 2013). Etniske forskjeller oppfattes som dype og uforsonlige, og noe som går gjennom generasjoner (Esteban et al., 2012). Derfor stammer etnisk konflikt naturlig og uunngåelig fra 'eldgamle hat' mellom etniske grupper (Weir, 2012).

3.2.2 Instrumentalisme

Instrumentalisme ser etnisitet som "neither inherent in human nature nor intrinsically valuable" (Varshney, 2009: 282). Etnisitet oppfattes som et strategisk grunnlag for koalisjoner som ser etter en større andel av knapp økonomisk eller politisk makt, og derfor er det et middel for å begrense ressurser til noen få individer (Collier, 2002: 26-27). Instrumentalistisk teori hevder at det er rasjonelt at partene organiserer seg langs etniske linjer, avhengig av fordelene det gir dem. Gitt at mange etniske konflikter og borgerkrig skjer i forhold til muligheter for primær råvaredrift (Collier, 2002: 26-27), hevder de at grådighet er sterkere enn klage som en sterk årsak til etnisk konflikt. På bakgrunn av dette oppstår etnisk konflikt blant rasjonelle agenter over knappe ressurser. Disse er drevet av målene til politiske ledere for politisk eller økonomisk gevinst, eller en bevisst manipulasjon basert på en rasjonell beslutning om å bygge opp om eller oppmuntre til etnisk vold (Chandra 2004). Etnisk konflikt er derfor et resultat av aktørens rasjonelle handling av bred interesse som velstand, makt og sikkerhet.

3.2.3 Konstruktivisme

Den konstruktivistiske teorien oppfatter etnisk identitet som en sosialt konstruert og flytende enhet som kan dannes på forskjellige måter, inkludert erobring, kolonisering eller innvandring (Wimmer, 2008). Etniske grupper er anerkjent som sosiale konstruksjoner med 'identifiable origins and histories of expansion and contraction, amalgamation and division' (Posner, 2004: 2). De er flytende og stammer fra et sett med sosiale, økonomiske og politiske prosesser (Chandra, 2001: 7). Konstruktivister hevder at hvert samfunn har et historisk konstruert skille og en fortelling som politisk elite kan manipulere (Brass, 2003). Konstruktivister ser identitet som en sosial kategori som utmerker seg ved regler for medlemskap, egenskaper som oppfattes som typiske, eller atferd som forventes under visse omstendigheter (Fearon og Laitin, 2000: 848). Det hevdes at disse sosiale kategoriene ikke er naturlige, uunngåelige eller uforanderlige. Dette fordi det ikke er gener, men den interne logikken i sosiale diskurser som driver konstruksjon av identitet og forutsetter individers identitet med bestemte grupper (Ferejohn, 1991: 285). De fremhever også den historiske konstruksjonen og opprettholdelsen av eksklusive identiteter fra koloniale og postkoloniale styrende eliter – for politisk og sosial kontroll (Jackson, 2002). For konstruktivister er rollen til språk, historie, symboler og kultur veldig viktig, for å kunne drive frem og opprettholde etnisk rivalisering (Kaufman, 2001). Etnisitet er fleksibelt, subjektivt og endrer seg med interetnisk samhandling, og dens formål er å forsterke og videreføre sosiale forskjeller for spesifikke mål. Etnisk konflikt er derfor et

produkt av konkrete historiske prosesser, som påvirker forholdet mellom etniske grupper og forårsaker fiendtlighet mellom dem.

4 Metode og data

Dette kapittelet gir en oversikt over fremgangsmåten i arbeidet med denne oppgaven. Det blir redegjort for valgt case, hvorfor litteraturen er relevant, og ikke minst teori. Videre redegjøres det for hvordan problemstillingen kom til grunn, dens relevans og avgrensning. Det blir også redegjort for innhenting av datamateriale; utførelse av intervjuer og hvordan dette kan oppfylle oppgavens formål. Til slutt drøftes de nevnte metodologiske valgene i henhold til oppgavens validitet og reliabilitet.

4.1 Casestudie

Valg av case, Bosnia-Hercegovina, er på grunnlag av interesse på feltet om etnisk konflikt og identiteter som formes og utvikles. Etter egne undersøkelser av case og tema, ble det avdekket lite i den eksisterende litteraturen som fremmer dynamisk tilnærming til identitet og etnisk konflikt. Valg av case baserer seg i stor grad på eksisterende akademiske forskningsartikler og klassisk teori på etnisk konflikt og identitet.

Denne oppgaven følger en kvalitativ casestudie som forskningsdesign, i henhold til oppgavens formål om å besvare hvordan vi best kan forstå effekten av krig på interetniske relasjoner i BiH. En case defineres som det enkelte tilfellet, og casestudier legger vekt på intensiv studie på ett eller noen få tilfeller, med hensikten å kaste lys over en større populasjon av case (Gerring, 2017:28). Casestudiens virkning er «å forstå et avgrenset fenomen med all nødvendig kontekstkunnskap, for så å vurdere hvilke sider som kan antas å ha relevans også andre steder, til andre tider» (Bratberg, 2014:148). Casestudier er også et fenomen som defineres av teoretisk betydning, avgrenset i tid og rom (Gerring, 2017:27). I denne oppgaven er den innsamlede empirien basert på få enheter (8 informanter). Det er dermed knyttet usikkerhet til hvor godt casen som studeres faktisk representerer populasjonen. På grunn av metodens få enheter, *små N*, er muligheten for statistisk generalisering begrenset. I henhold til formålet om teoretisk generalisering er det en fordel med en casestudie. Det ligger derimot en naturlig usikkerhet til grunn, om slutninger i casestudier representerer en større populasjon.

Etter egne undersøkelser på teori, ble det avdekket klassisk teori i henhold til etnisk konflikt; primordialisme, instrumentalisme og konstruktivisme. Hver av disse har spesifikke forutsetninger om opprinnelsen til etniske identiteter, og som følge av dette gjenspeiler de forskjellige årsaker til etnisk konflikt. Det kan derfor være hensiktsmessig å undersøke hvordan disse kan forklare casen i denne oppgaven.

4.2 Datamateriale

Et utvalg sekundærkilder, hovedsakelig i form av akademiske forskningsartikler, har blitt analysert og lagt til grunn for å presentere eksisterende kunnskap på feltet. Studien av effekten av krig er et felt som enda er i vekst, og antall empiriske studier er begrenset. Det finnes også få studier om effekten av krig på befolkningen generelt. Dette er også redegjort for i kapittel 1, under tidligere forskning. Tidligere studier har hovedsakelig sett på etnisk «fiendtlighet» som en forklarende faktor som fører til krig. Kan effekten av en borgerkrig være den største forklarende faktoren som fører til ytterligere grad av fiendtlighet?

Med bakgrunn i dette, ble problemstillingen utarbeidet etter egne undersøkelser på tidligere litteratur på feltet. Den er avgrenset i forhold til valgt case, BiH, og er forskbar med tanke på eksisterende teori og litteratur på feltet. *Hvordan kan vi best forstå effekten av krig på interetniske relasjoner i Bosnia-Hercegovina?* Problemstillingen er til dels åpen, da formålet med oppgaven er å bidra til diskusjonen til ytterligere dynamisk forklaring på identitet sett i sammenheng med etnisk konflikt.

Noe av hensikten med å teste to hypoteser er å avgrense problemstillingen ytterligere. For å teste H1, drøftes det i hvilken grad klassisk teori på feltet kan forklare effekten av krig i BiH som case. Hensikten med dette er å fremme at identitet og effekten av krig kan forstås på flere måter. Klassisk teori på temaet vil i tillegg ikke være tilstrekkelig for å forklare det større bildet i alle caser. For å teste H2, har det blitt utført semi-strukturerte intervjuer av 8 informanter, for å forsøke å avdekke ny informasjon – slik som en forandring eller utvikling i identitet (en dynamisk virkning). Ideen om dynamisk forståelse som blir presentert i denne oppgaven er, som nevnt, relatert til klassisk teori av konstruktivisme, men mer enn hva konstruktivister argumenterer for. Jeg forsøker å argumentere for at en dynamisk forståelse av temaet ser på hvordan konflikt påvirker identitet. Dette skifter årsaksforholdet fra at etnisk identitet fører til konflikt, til at konflikt fører til etnisk identitet.

4.2.1 Semi-strukturerte intervjuer

I henhold til testing av H2, benyttes individuelle semi-strukturerte intervjuer for innsamling av empiri. Dette brukes ofte i kvalitativ forskning, fordi det betraktes som fremtredende når det kommer til intensive undersøkelser av en case. Dette muliggjør også testing av hypoteser. Undersøkelsen av tema og problemstilling ble gjort med en intensiv tilnærming, etter ønske om å avdekke mange forhold, ved å studere få enheter. Semi-strukturert intervjuform åpner rom for fleksibilitet for å få tak i relevant informasjon. På denne måten kan det avdekkes informasjon i dybden, samtidig som man kan få fram hvordan informantene forstår og tolker

studiet. Dermed er det mest interessant å se på hva det enkelte individ sier. Med denne formen for intervju kan det oppstå muligheter for oppfølgingsspørsmål og improvisasjon, noe som bidrar til å skape en god dialog mellom informant og intervjuer. Dette legger opp til en åpen dialog, der informantene føler de kan snakke åpent om temaet.

Informanter ble valgt ut ifra hvem som på forhånd ble ansett som best egnet til å gi mest mulig relevant informasjon sett i sammenheng med oppgavens problemstilling og hypoteser. I henhold til oppgavens case er dette bosniere som har opplevd å leve før, under og etter krigen. For å komme frem til et utvalg ble *snøballmetoden* brukt. Jeg tok kontakt med informant A, som videre satte meg i kontakt med informant B, etc. På denne måten oppstod det et større kontaktnett og det foregikk en naturlig prosess med informanter som var villige til å bli intervjuet om et selvopplevd vanskelig tema. Dette resulterte i totalt 8 informanter som samtykket til å bli intervjuet. Samtlige informanter er norske bosniere som bor i Norge. Aldersgruppen her var 40 til 55 år, da det var viktig å ha informanter som kunne fremme det relevante tidsperspektivet. Intervjuene ble utført over telefon, og data ble registrert i form av notater, uten noe lydopptak. Dette ble gjort for å respektere informantenes anonymitet og skape en trygg opplevelse. Det er derfor ikke registrert noe navn eller personidentifiserende bakgrunnsopplysninger i datamaterialet, og det er heller ikke lagret noe sted. Informantene vil derfor bli referert til med bokstaver fra A-H.

Intervjuene ble utført anonymt grunnet omfanget av tema som ikke alle informanter er villige til å prate åpent om. Samtykke er gitt fra samtlige informanter til å bruke uttalelsene deres i forbindelse med denne studien. En intervjuguide lå til grunn for samtlige intervjuer, med samme spørsmål (se vedlegg 1.). Intervjuene hadde en varighet på mellom 20 til 30 minutter avhengig av hvor åpne informantene var og hvor utfyllende de svarte på hvert av spørsmålene. Som en naturlig årsak av strukturen og spørsmålene, ble det noen endringer underveis i intervjuene hvor det oppstod god og flytende dialog.

4.3 Validitet og reliabilitet

Som med enhver forskning, kan det oppstå flere utfordringer. *Validitet* og *reliabilitet* er måter å kvalitetssikre forskning. Begrepene brukes om hverandre og har en lignende hensikt, men kvalitetssikrer på ulike måter (Bryman, 2016:383). Hvor godt denne casestudien faller under kriteriene knyttet til validitet og reliabilitet avhenger av hvorvidt en anser denne typen evaluering av forskningsmetoden som hensiktsmessig. Forskere på casestudier, med en kvalitativ tilnærming, har en tendens til å betrakte kriteriene som ganske signifikant (Bryman, 2016:62). Spørsmålet om ytre validitet – generalisering – knyttet til casestudier, skaper ofte

stor diskusjon. Det er, som nevnt, knyttet usikkerhet til hvor godt casen som studeres faktisk representerer populasjonen. På grunn av metodens få enheter, *små N*, er muligheten for statistisk generalisering begrenset. I henhold til formålet om teoretisk generalisering er det en fordel med en casestudie. Det ligger derimot en naturlig usikkerhet til grunn, om slutninger i casestudier representerer en større populasjon. Dette gjelder også denne studien, hvor empiri er basert på intervjuer av 8 informanter. På den andre siden bidro dette til mye dybdeforståelse, som kan si mye om valgt tema. At ikke flere intervjuer ble gjennomført kan svekke analysens ytre validitet. Å gjennomføre flere intervjuer hadde bidratt til mer nøyaktig måling av dataene og avdekket eventuelle andre perspektiver. Dette gjelder også måten utvalget kom til grunn, med snøballmetoden. Ulempen med denne metoden er at informantene er fra samme nettverk, hvor de har kjennskap til hverandre. Dette kan resultere i at en avdekker få perspektiver eller «en side av saken». På grunnlag av dette er studiens reliabilitet til en viss grad svekket. Grunnet pandemien har det vært utfordrende å komme i kontakt med informanter, noe som også er grunnen til at metoden i denne studien benytter snøballmetoden.

Ytterligere antall intervjuer som burde vært utført er vanskelig å anslå, men det bør vurderes hvor betydelig dette faktisk er for nøyaktigheten av selve analysen. Det kan derimot ikke utelukkes at det kunne gitt mer presise slutninger og at forskningens reliabilitet svekkes. Samtidig er hensikten med denne studien å forsøke å finne ny informasjon og bidra til en større diskusjon på temaet. I henhold til formålet med validitet, finnes det dekning i data for konklusjonene som trekkes i denne oppgaven. Ikke minst gir denne studien mulighet til å snakke om kausale slutninger. Med dette styrkes studiens indre validitet. Det fremmes også at case-studier ofte skårer høyt på indre validitet (Bryman, 2016:384).

5 Diskusjon

Diskusjonen i denne studien vil være todelt. For å teste H1 vil det drøftes i hvilken grad klassisk teori på feltet kan forklare effekten av krig i Bosnia-Hercegovina som case. I denne delen av diskusjonen, ønskes det å fremheve de teoretiske utfordringene som ligger til grunn, og i hvilken grad disse kan hjelpe med å besvare problemstillingen i denne oppgaven.

For å teste H2, har det blitt utført semi-strukturerte intervjuer av 8 informanter, for å forsøke å avdekke ny informasjon – slik som en forandring eller utvikling i identitet (en dynamisk virkning). Resultatene av intervjuene presenteres i del 2 av diskusjonen, da hensikten er at intervjuene skal forsøke å bidra til forståelse på hva som ligger i dybden. Som nevnt er idéen om dynamisk forståelse i denne oppgaven, relatert til klassisk teori av konstruktivisme. Det ligger derimot mer til grunn enn hva konstruktivistisk teori argumenterer for. Det vil bli gjort forsøk på å avdekke årsaksforholdet som er redegjort for tidligere i oppgaven; hvordan konflikt påvirker identitet. Dette viser til krig og konflikt som den største forklarende faktoren for påvirkning av identitet.

5.1 Del I – teoretiske forhold

5.1.1 Primordialisme

Det vi først og fremst kan se i teorien om primordialisme, er at den forklarer frykten for dominans, utvisning eller utryddelse som ligger til grunn for mange etniske konflikter. Teorien avslører også tilknytningen til tro som fremkaller en dybde av følelser og intensitet som driver volden i konflikter. I BiH sitt tilfelle kan dette i størst grad forklare hendelser eller aspekter under krigens gang, derimot i liten grad hva gjelder før og etter en konflikt. For eksempel kan folkemordet i Srebrenica forklares (Brekke, 2020). Som også er redegjort for under bakgrunnskapittelet. Derimot forklarer den ikke aspekter som lå til grunn før krigen og etter krigen i BiH. Folkemord, massedflytting, tortur og andre former for krigshandling beskrives som følelsesmessig drevet oppførsel grunnet følelser av frykt og hat. Dette kan til en viss grad gjelde denne studiens case, i hvert fall hva gjelder under krigens pågang i BiH. Det kan virke som teorien har en tendens til å fremheve irrasjonaliteten til etnisk vold i stor grad, som baserer seg på en idé om barbarisk oppførsel gjennom flere generasjoner. Dette argumentet underbygges av tidligere redegjøring under kapittelet som omhandler teori. Chandra (2012) viser til at medlemskap av etniske grupper er fast og overføres på tvers av generasjoner, fra et primordialistisk perspektiv. Dette viser på mange måter et bilde av at etnisk konflikt er permanent og ikke mulig å bryte fra.

Primordialisme viser heller ikke til politiske prosesser som lå til grunn når konflikten i BiH brøt ut. Det antydes at etniske konflikter er naturlige og unngåelige i etnisk heterogene samfunn. Dermed stemmer ikke dette helt overens med det etnisk heterogene samfunnet i Jugoslavia før krigen brøt ut. Før krigen i BiH, var det i stor grad fredelige interetniske forhold, også argumentert av Massey, Hodson & Sekulic (2006). De beskriver interetniske forhold som generelt gode, før krigen brøt ut. Derimot var omfanget av kontakt mellom grupper varierende på tvers av regioner. Teorien tilbyr heller ingen argumenter for hvorfor eventuelle konflikter oppstår. Dermed er det få forklaringer den kan gi oss i henhold til BiH som case, på hvorfor konflikten oppstod når den gjorde. Hvorfor ikke tidligere eller senere? Med en tilnærming til etnisk konflikt som en konsekvens av hat gjennom generasjon, blir det utfordrende å gjøre rede for slike aspekter av en krig.

Det finnes lite som underbygger det primordialistiske argumentet for hat gjennom generasjoner, og at etniske bånd er naturlige forbindelser som fører til naturlige splittelser med andre – i hvert fall i denne studiens tilfelle. Om dette er av signifikans for BiH kan mulig være til en viss grad, men studien i denne oppgaven avdekker ikke dette som den fremste forklarende faktoren. For eksempel, var elitemanipulering også en viktig utløsende faktor for krigen i BiH. Dette spilte en sentral rolle for interetniske forhold før krigen, hvor politiske eliter politiserte forskjellene i identitet og etnisitet.

Til tross for ulike mangler ved primordialisme som teori, er den nyttig når en skal forklare følelsesmessige aspekter ved etniske konflikter. Den er også nyttig når det gjelder å forklare ulike aspekter under krigens gang.

5.1.2 Instrumentalisme

I motsetning til teorien om primordialisme, kan instrumentalismen forklare tilfellet med elitemanipulering blant den interetniske befolkningen. Utover dette, forklarer denne teorien også hvorfor noen multietniske samfunn velger konflikt og andre samarbeid. Dette kan kanskje forklares med klassisk kostnads- og nytteberegninger, i forhold til teorier på krigføring. Dette synes imidlertid ikke å være veldig signifikant for det tidligere jugoslaviske samfunnet, eller i dagens bosniske samfunn.

Videre gir ikke teorien tilstrekkelig forklaring på avviket fra den grunnleggende tanken om identitet som manifesterer seg - «vi», vil ofte bli sett relativt til «de andre». Dette er også redegjort for under teorikapittelet identitet. Det kan derimot argumenteres for at dette er forsterket i stor grad av elitenes manipulering.

I henhold til tidligere definisjoner på instrumentalisme som teori, hevdes det at etnisk konflikt oppstår blant rasjonelle agenter over knappe ressurser. Det hevdes også at disse er drevet av målene til politiske ledere for politisk eller økonomisk gevinst, eller en bevisst manipulasjon basert på en rasjonell beslutning om å bygge opp om eller oppmuntre til etnisk vold (Chandra 2004). Etnisk konflikt synes derfor å være et resultat av aktørers rasjonelle handling av bred interesse som velstand, makt og sikkerhet. Selv om instrumentalisme som teori til dels kan forklare elitemanipuleringen i henhold til BiH som case, er det andre faktorer som ikke blir gjort rede for. Hvis atferd i etnisk konflikt blir forklart på individnivå som dominert av ønsket om materielle gevinster fra noen få eliter – hvordan kan vi forklare ulike typer «våpen» brukt under krig som folkemord, seksuell vold eller tortur? På hvilken måte bidrar dette til gevinst? Seksuell vold blir i noen tilfeller brukt som «våpen» for å skremme, ydmyke og bryte ned «fienden». Dette foregikk også under Bosnia-Krigen, hvor serbiske soldater, i hovedsak, utførte seksuell vold mot bosniske muslimske kvinner med hensikten å produsere avkom med serbisk etnisitet (Houge, A. B., 2009).

Selv om flere av argumentene denne teorien tilbyr er sannsynlige, kan de oppfattes som ufullstendige uten det følelsesmessige aspektet som primordialisme tilbyr forklaring på. Hvorfor er det lett å mobilisere massedeltakelse effektivt langs etniske linjer? Det tyder på at elitenes manipulasjon og ønsket om materielle gevinster er en vesentlig årsak til den etniske konflikten i BiH, men at rasjonelle eliter ikke er tilstrekkelig for å løse opp om den komplekse casen.

5.1.3 Konstruktivismen

Som tidligere gjort rede for er rollen til språk, historie, symboler og kultur, viktig for konstruktivister når det gjelder å drive fram og opprettholde etnisk rivalisering. Med dette er etnisitet fleksibelt, subjektiv og endres med interetnisk interaksjon. Etnisk konflikt er derfor et produkt av konkrete historiske prosesser, som påvirker forholdet mellom etniske grupper og forårsaker fiendtlighet mellom dem. Sett i lys av BiH som case, kan dette forklare politiseringen av etniske identiteter. Dette er forårsaket av en kombinasjon av faktorer, som utvikler seg over tid og skaper et gunstig miljø for vold.

Det historiske perspektivet synes å være vesentlig for å kunne forklare interetniske forhold og konflikten i BiH. Dette er mulig å gjøre i lys av den konstruktivistiske teorien, ved at det gir en viktig historisk sammenheng og forklarer et sentralt spørsmål i denne konflikten. På denne måten kan teorien også til dels tilbyr å forstå ulike case på ulike måter, og avdekke ulike årsaksforhold. I tilfellet av BiH, før krigen, kan det konstruktivistiske synet til dels

forklare en endring eller utvikling i identitet og etnisitet gjennom den komplekse historien. Dette bygger opp under nevnte forhold i kapittelet om bakgrunn. Gjennom historien har de etniske identitetene til tider vært sterkt betydelige, men senest under Jugoslavia med kommunismen ble disse identitetene forsøkt å gjøres mindre viktige. Konstruktivistisk teori kan også til dels forklare interetniske forhold etter krig, da dette bygger opp under endring av identitet, og eventuelle styrkede identiteter.

Det kan derimot virke som at teorien ikke belyser signifikante forhold som hat og mistillit. Selv om etniske identiteter oppfattes som dynamiske og konstruerte, kan de også bli internalisert og institusjonalisert. En naturlig konsekvens av dette kan være at en gruppe skaper en dyp tilknytning til egen etnisitet og identitet. Dette viser til en fremstilling av de samme følelsene som ligger til grunn for identitet under primordialisme. Grunnlaget er at etniske grupper har en tendens til å holde fast ved følelsen av felles interesser og identitet – nettopp på grunn av historie, tro, religion, språk og delt territorium. Dette argumentet fremkommer også hos Smith (1993).

Styrken i denne teorien ligger kanskje i dens evne til å trekke flere slutninger, og gjenspeiler underliggende årsaker til etnisk konflikt. Den avslører også rollen til ulike aktører i historiske prosesser, og deres interesser i det sosioøkonomiske og politiske miljøet – som skaper etnisk konflikt. Hvert samfunn har et historisk konstruert skille og en fortelling som politisk elite kan manipulere (Brass, 2003). Konstruktivismen forklarer imidlertid ikke hvorfor noen samfunn med likeartete historiske prosesser og strukturelle forhold – ofte assosiert med konflikt – ikke gjennomgår samme konfliktsprosess. Den sier heller ingenting om tidspunktet for utbrudd av en konflikt. Hvorfor bryter konfliktene ut på et bestemt punkt i disse historiske prosessene?

Denne teorien forklarer til dels helheten i det tidligere jugoslaviske og bosniske interetniske samfunnet, i tillegg til samspillet mellom mindre deler av systemet. Den gjør det imidlertid vanskelig å forklare hva som foreligger i dybden. Med innsamlet data som vil forekomme under del II i dette kapittelet, forsøkes det å gå i dybden. Idéen om dynamisk forståelse som ligger til grunn for denne studien er, som nevnt, relatert til klassisk teori av konstruktivisme, men mer enn hva konstruktivister argumenterer for. Det blir gjort et forsøk på å argumentere for at en dynamisk forståelse av tema ser på hvordan konflikt påvirker identitet. Dette skifter årsaksforholdet fra at etnisk identitet fører til konflikt, til at konflikt fører til etnisk identitet.

5.2 Konkluderende

Etnisk konflikt, et sterkt omstridt fenomen, har vært en del av internasjonal politikk gjennom historien og er fortsatt en vanlig form for væpnet konflikt rundt om i verden. Å forstå betydningen, årsakene og dynamikken til de komplekse politiske og sosiale miljøene er utfordrende. Dette er betydelig for ytterligere avklaring, men også for å gi grunnlag for effektive strategier for forebygging og løsning. De klassiske teoriene om etnisk konflikt har hver sine antakelser om identitet, etnisitet og interetniske relasjoner. Hver av teoriene belyser viktige forhold og fremmer viktige spørsmål. Derimot fokuserer disse teoriene på endimensjonal oppfatning av etnisk identitet. Konsekvensen av dette er at deres forklaringer på opprinnelsen til etnisk identitet, og dens rolle i etnisk konflikt, synes å ha et forenklet syn. Dette fører til at det sjeldent er mulig å utføre meningsfulle analyser. Implikasjonen er at løsninger på etnisk konflikt forblir skjeve, og i noen tilfeller om i det hele tatt mulig. Et smalt fokus på en enkelt dimensjon er ufølsomme for andre viktige faktorer.

5.3 Del II – presentasjon av innsamlet data

I denne delen av analysen presenteres og diskuteres resultatene av intervjuene som er utført. Resultatene vil i stor grad beskrive personlige meninger fremmet av informantene. Grunnet intervjuenes struktur oppstod muligheten for oppfølgingsspørsmål og improvisasjon, noe som bidro til å skape en god dialog. De to første spørsmålene i intervjuguiden er innledende med hensikten om å starte dialogen på en logisk måte. Dette vil derfor presenteres i kort og samlet. Et utvalgt av andre resultater vil bli presentert på en mer utfyllende måte, og drøftet rundt. Resultatene som presenteres er de som er av størst signifikans eller som kan bidra til å avdekke ulike forhold.

I henhold til spørsmålet om hvordan informanter opplevde krigen som oppløste Jugoslavia, fremmes det traumer, vonde følelser og psykisk slit. Det fortelles om vanskeligheten med å gå fra «et normalt liv», til krigsforhold som er ufattelig at kan skje på så kort tid. Det fremmes også følelse av verdiløshet, at en mister seg selv og leter etter et sted å plassere seg. På spørsmål om hva en legger i ordet identitet, svarer informant A: «Da tenker jeg på hvem jeg er og min levemåte. For meg betyr kultur veldig mye, men også normer og verdier». Informant B, fremmer at identitet for vedkommende betyr tilhørighet til noe, eller en gruppe. Informant E beskriver identitet som noe som er en del av en; «Din oppvekst, din bakgrunn, din familie, dine omgivelser. For min del endrer noe av dette seg over tid, da man opplever ulike hendelser gjennom livet». Informant D beskriver identitet som noe en blir med

tiden, og fremhever verdier og normer. Dette kan antyde til at flere informanter har en dynamisk forståelse av sin egen identitet.

5.3.1 Identitet før krig

På spørsmål om hvilken betydning identitet hadde for informantene før krigen i BiH, belyses det flere interessante forhold. Dette henger i stor grad sammen med spørsmålet om hvordan informantene opplevde interetniske forhold i samfunnet de bodde i før krigen. Samtlige informanter fremhever at personlig identitet ikke var av særlig stor betydning. Informant A fremhever særlig interessante forhold: «Før krigen, opplevde jeg at vi levde i den ideen om at vi var like som en nasjon. For meg og andre unge mennesker var det ikke like viktig hvem man var venn med eller hvem man omgikk seg med. De religiøse og etniske skillene var ikke like viktig for oss unge, men det var derimot noe viktigere for de eldre som holdt litt fast ved skillene». Informant C forteller også at, som en del av den yngre generasjonen, var det ikke viktig å vite hvem en var i forhold til andre. Samme informant forteller også at venner aldri har blitt valgt bevisst basert på etnisitet eller religion. Informant G forteller: «Jeg som ung, hadde venner fra ulike etnisiteter og opplevde også at mine venner hadde åpent sinn». Disse resultatene tyder på gode interetniske forhold blant den yngre generasjonen.

Informant H forteller om personlig identitet med følelsen av tilhørighet til Jugoslavia og det å være *jugoslovenere*. «Jeg levde med tanken om at vi alle var jevnlike. Jeg var jugoslovenere, og måtte ikke skjule noe ved identiteten min – slik som navn eller religion. Etter min opplevelse gjaldt dette den eldre generasjonen også». Dette henger sammen med tidligere informasjon som antyder at befolkningen i Jugoslavia skulle anses som ett folk. Gjennom historien har de etniske identitetene til tider vært sterkt betydelige, men under Jugoslavia med kommunismen ble disse identitetene forsøkt å gjøres mindre viktige. Gjennom tiden ble det å være muslim, blant annet, gjort til en nasjonal kategori og etter hvert ble denne kategorien også anerkjent som nasjon. Senere ble dette endret til å kunne identifisere seg som «muslim av jugoslavisk herkomst» og «muslim i etnisk betydning (SNL: Bosniaker, 2021). Dette var som følge av politikken som ble ført under Titos kommunisme, å anerkjenne de ulike gruppene av det multietniske samfunnet.

Ikke minst, kan det antydes til at det var ulikheter mellom samfunnene informantene levde i. I noen samfunn var den eldre generasjonen til dels mer opptatt av skiller, mens den yngre generasjonen fremstod i stor grad mindre fordomsfulle med sterkere interetniske forhold. Informant F beskriver både forhold mellom by og land, samt forskjellen blant yngre og eldre generasjoner. «Religiøse og etniske skiller var mer tydelige i mindre samfunn, enn i

større byer. De mindre stedene var litt mer 'etnisk rene' samfunn med én dominerende etnisitet. Også en annen ting, som politiker i det kommunistiske samfunnet, måtte du være religiøst nøytral – da religion var nok det som skilte oss som samfunn mest». Videre forteller informant F om sterke meninger og skiller blant den eldre generasjonen, og at det kunne oppleves på ulike måter: «For eksempel hjemme blant foreldre eller forelesere på universitetet som ytret meninger, men det opplevdes ikke som hat».

5 av 8 informanter beskriver gode personlige interetniske forhold før krigen, som på den tiden var den yngre generasjonen. Dette kan vise til en svakere generasjonsbasert slutning. I denne studien foreligger det ingen informasjon om informantenes bakgrunn i form av hvilket samfunn (by, land) de var en del av. På grunn av dette er det utfordrende å trekke slutninger hva gjelder territorielle eller regionale områder, og bør fremheves som en svakhet med denne studien. Derimot beskriver Massey, Hodson & Sekulic (2006) fredelige interetniske forhold før krigen brøt ut i BiH. De beskriver interetniske forhold som generelt gode, men at omfanget av kontakt mellom grupper varierte på tvers av regioner. Denne variasjonen ble også avdekket i denne studien. 6 av 8 fremhevet forholdet mellom by og land, og at det var ulikheter basert på bosted.

5.3.2 Identitet under krig

På spørsmål om endring i identitet under krigens gang svares det mindre utfyllende av samtlige informanter. Samtlige informanter beskriver i hovedsak følelser og tanker som baseres på frykt og sinne. Blant annet beskriver informant E: «Jeg gikk fra å ikke tenke så mye over egen identitet generelt i livet og i hverdagen, til å være redd for å si hvem jeg var, og at jeg måtte skjule det. Jeg måtte passe på å ikke si noe identifiserende om egen bakgrunn ut av frykt». Det fortelles også om at det opplevdes som «plutselig» når det oppstod en massemobilisering som mente at folket skulle leve separat. «Plutselig var det mange som gikk med på den tanken om at vi skulle leve separat. Også folk som ikke tenkte i de baner før, gjorde det nå ut av frykt eller fordi de begynte å tro på den tanken om skiller. Det ble skapt veldig store skiller som var synlige, veldig fort». Dette kan knyttes opp mot elitemanipulering som er diskutert i del I av analysen. Elitemanipulering var en viktig utløsende faktor for krigen i BiH. Resultater av intervjuer viser også at dette spilte en sentral rolle for interetniske forhold før krigen, hvor politiske eliter politiserte forskjellene i etnisk identitet. Historisk sett, samsvarer dette med kommunismens fall og nasjonalismens vekst i de øst-europeiske landene. Dette ble en slags utløsende faktor for flere konflikter rundt i Europa. Informant B beskriver seg selv som «ung og naiv», og forteller videre: «Jeg følte ikke på den samme nasjonalistiske

følelsen som mange rundt meg gjorde, men jeg ble mye mer bevisst på det og fordi jeg hørte det så ofte fra flere». «I løpet av kort tid begynte jeg å bli mer bevisst på hvem jeg er, hva jeg er, og mine røtter». Disse forholdene avdekker en start på en endring i identitet, tidlig i konflikten.

5.3.3 Identitet etter krig

På spørsmål om det opplevdes en endring i identitet etter krigen, bekrefter samtlige informanter dette forholdet. Informant C forteller om viktigheten av å identifisere seg som etnisk bosnisk eller bosniak. «Kanskje spesielt fordi dette var den sårbare gruppen i samfunnet, og var de som skulle bli rensset og utryddet fra Balkan». Informant C beskriver en følelse av stolthet av egen bakgrunn, men fremhever også at dette til dels kommer fra sinne og bitterhet. Informanten beskriver også situasjoner hvor eldre i vedkommende sine omgivelser flere ganger påminnet om å «vite hvem jeg er og hvor jeg kommer fra». «Dette er noe jeg ikke la så mye i før krigen, men plutselig var det sannheten fordi krigen gjenspeilet at vi kanskje aldri helt var et samlet folk slik flere trodde og levde etter.» Også informant D beskriver også sinne og skuffelse, som ble fulgt av stolthet. «Det ble veldig viktig for meg å identifisere meg etnisk og religiøst». Resultatene viser at for 6 av 8 informanter ble det viktig å identifisere seg religiøst i større grad. Dette kan være en naturlig årsak av bakgrunnen for krigen og dens art. Informant G beskriver identitet etter krigen som en følelse av «ingen tilhørighet». «Det ble enda viktigere å vite at jeg er bosnisk, hvem jeg er. Plutselig ble det også viktigere å finne noe å identifisere seg med og, noe jeg ikke tenke mye på før». Dette underbygger under idéen om dynamisk forståelse som utforskes i denne oppgaven som forsøker å argumentere for at identitet er preget av forandring og utvikling over tid, og årsaksforhold skiftes. I henhold til oppgavens problemstilling, gir resultatene så langt et klart bilde på effekten av krig.

På spørsmål om endring i identitet siden ankomst til Norge beskriver informant A liten endring siden etter krigen: «Fortsatt er etnisiteten min viktig for meg, og det å være stolt over bakgrunnen min. Den eneste endringen jeg opplever er at jeg føler meg norsk i tillegg også, og lever et multikulturelt liv. Føler meg trygg og verdt noe som menneske». Informant F beskriver identiteten sin med livet i Norge med: «Det var viktig å beholde gammel identitet, i forhold til religion, kultur og verdier». Samtlige informanter viser til en slags balanse mellom det «gamle livet» i BiH og «nye livet» i Norge. Informant B sier for eksempel: «Det er viktig med balanse mellom det gamle og nye livet, men det er også viktig å tilpasse seg det nye stedet du bor. Jeg har aldri gitt fra meg den bosniske kulturen, men har kombinert inn den

norske kulturen.» Informant E forteller også om behovet, i en tidlig fase i Norge, for å fremme bakgrunnen sin; «men nå er det viktigere for meg at jeg vet hvem jeg er, enn at andre må vite det». Samtlige respondenter viser til god integrering i samfunnet, men viktigheten av å beholde bakgrunnen sin i form av språk, kultur, historie og religion. Dette er også faktorer som er redegjort for i det teoretiske rammeverket for oppgaven, med dynamisk forståelse av identitet. Samtidig er den «nye» utviklede identiteten deres multikulturell og dette kan argumenteres er grunnet effekten av krig på personlig identitet og interetniske relasjoner.

På spørsmål om meninger om dynamikken blant bosniere i dag, beskrives interetniske forhold som utfordrende av samtlige informanter. Informant B beskriver en sammenheng som også eksisterte før krigen, hvor det antas at skillelinjene er mindre blant den yngre generasjonen – men at det allikevel ligger en stor endring i de interetniske forhold. Informantene fremhever blant annet at den største forskjellen fra før krigen og i dag er at før krigen levde befolkningen blandet med sterke interetniske relasjoner. Informant B sier: «Mennesker i det bosniske samfunnet hadde interetniske relasjoner i hverdagen som vennskap, ekteskap, kollegaforhold. I dag etter krigen, er samfunnet fortsatt i veldig stor grad multietnisk, bortsett fra det faktumet at befolkningen har flyttet på seg i stor grad til etnisk dominerte områder. På denne måten har ulike steder og byer ulik majoritet som er dominerende i området». Dette viser til mer homogene landområder, men et heterogent land. De etniske skillelinjene er i stor grad forsterket, og interetniske relasjoner er i stor grad svekket. Mange færre interetniske relasjoner som vennskap, kollegaforhold og ekteskap finner sted.

Informant H sier blant annet: «Hvordan de tenker og omgir seg baserer seg i stor grad på økonomi og politikk. Politikere skaper også et skille, ut i fra politikken de fører. Etnonasjonalismen er fortsatt sterk». Samtlige respondenter fremhever politikk som en av de største påvirkningsfaktorene, både før, under og etter krigen. Med bakgrunn i at samtlige respondenter fremhever politikk som en av de største påvirkningsfaktorene kan dette kanskje argumenteres er grunnet institusjonalisering som Dayton-avtalen la til grunn.. Dette er ikke nødvendigvis en nyhet, men det gir derimot et bilde av at politikk bør fremmes mer som en påvirkningsfaktor i forskning som har en dynamisk tilnærming.

Disse resultatene finnes det dekning også dekning for i historien og litteraturen. Dette henger blant annet sammen med redegjørelse av demokratiets rolle og de destruktive implikasjonene fraværet av demokrati kan ha, mye diskutert i litteraturen om etnisk konflikt. Udovički og Ridgeway (2000) forklarer årsakene til ødeleggelsen av Jugoslavia, og presenterer den sosialistiske fortiden og fraværet av liberale politiske tradisjoner som

hovedårsaker bak utbruddet av de jugoslaviske krigene. Dessuten avviser Udovički og Ridgeway (2000) den antatte meningen om at de jugoslaviske krigene var forårsaket av dypt forankret etnisk hat. De argumenterer for at «lederskapsvakuumet» etter Titos død, en dyp økonomisk krise, fraværet av liberale politiske tradisjoner, og slutten av den kalde krigen skapte et sett av sosiopolitiske omstendigheter som førte til konfliktutbruddet. Dette synet deles også av Gagnon (2004), som understreker at i en slik sammenheng var eliter i stand til å bruke vold for å skape spesifikke forestillinger om identitet som ikke eksisterte før. Dermed demonstrerer han at det ikke var etnisitet som ble brukt for å utløse vold. Vold ble brukt til å drive etnisitet, etnisere territorium, rekonstruere det politiske rommet og polarisere samfunnet (Gagnon 2004). Til sammenligning, i en studie fra Kroatia, av Strabac & Ringdal (2008), ble det funnet liten effekt av individuell opplevelse av krig, men en sterkere regional effekt.

Utover dette, ligger DPA til grunn som har fastsatt vilkår og betingelser for fred. Den satte rammeverket for maktfordelingen mellom de etniske gruppene på alle nivåene i politikken. (DPA, 1995, 14, 20-26). De nasjonalistiske partiene, som mobiliserer velgerne først og fremst på grunnlag av etnisk konkurranse, har siden oppløsningen av det sosialistiske Jugoslavia dominert politikken i landet (Bieber, 2006). Det totale institusjonelle systemet er basert på etnisitet og nasjonaliteter, noe som skaper kontinuerlig skille mellom folket, argumenterer Belloni (2009). Daytonavtalen sørget for at de tre ulike gruppene ble representert i samtlige føderale organer, men vi ser at det heller foregår en segregering av de etniske gruppene på grunn av de etablerte entiteter basert på nasjonalitet. Selv om avtalen stoppet volden, har den noen svake sider ved seg også. Belloni (2009) foreslår også at avtalen ikke gitt det beste mulige resultatet og at det har forekommet store konsekvenser.

På spørsmål om informantene opplevde at det var viktig å skille hverandre på etnisitet og identitet i BiH før krigen, svarer samtlige «ja, til dels». Flere fremhever nok en gang ulikheten blant den yngre og eldre generasjonen. På spørsmål om informantene opplever at det er viktigere å skille hverandre på etnisitet og identitet i dag, etter krigen, svarer samtlige «Ja». Informant A tillegger: «Det har nesten blitt et faktum».

6 Oppsummering

For å teste H1 er det gjort et forsøkt på å drøfte ulike aspekter ved de klassiske teoriene på etnisk konflikt, i henhold til denne studiens case – Bosnia-Hercegovina. Det har blitt forsøkt å fremheve eventuelle teoretiske utfordringer, og i hvilken grad disse kan være til hjelp for å besvare problemstillingen – effekten av krig på interetniske relasjoner i BiH. På den ene siden er det belyst på hvilke måter teoriene kan forklare visse interetniske forhold. På den andre siden synes det i større grad å være flere uforklarlige forhold, ved denne studiens case. På spørsmål om funnenes signifikans, relevans og «nyhet», virker den minimal. Med dette kan vi til dels bekrefte H1, som sier at klassisk teori på feltet er ikke tilstrekkelig for å kunne forklare ulike caser.

For å teste H2, har det blitt utført semi-strukturerte intervjuer av 8 informanter, for å forsøke å avdekke ny informasjon – slik som en forandring eller utvikling i identitet (en dynamisk virkning). Det har blitt forsøkt å avdekke nye årsaksforholdet som er redegjort under H2; hvordan konflikt påvirker identitet. Dette viser til krig og konflikt som den største forklarende faktoren for påvirkning av identitet.

Resultatene som er presentert under del II av analysen viser at H2, kan i noe grad betraktes som signifikante. Til grunn for oppgaven ble det argumentert for at en dynamisk forståelse av temaet ser på hvordan konflikt påvirker identitet. Dette skifter årsaksforholdet fra at etnisk identitet fører til konflikt, til at konflikt fører til etnisk identitet. Resultatene av innsamlet data bekrefter dermed dette årsaksforholdet med krig som forklarende faktor, særlig blant datidens yngre generasjonen – som er utvalget mitt i denne studien. Det viser muligheten for at effekten av en borgerkrig kan bety ytterligere grad av fiendtlighet. Dette bygger også opp under idéen om dynamisk forståelse som utforskes i denne oppgaven som forsøker å argumentere for at identitet er preget av forandring og utvikling over tid.

Resultater av innsamlet data viser at flere informanter har en dynamisk forståelse av sin egen identitet. På spørsmål om hvilken betydning identitet hadde for informantene før krigen i BiH, belyses det flere interessante forhold. Dette henger i stor grad sammen med spørsmålet om hvordan informantene opplevde interetniske forhold i samfunnet de bodde i før krigen. Samtlige informanter fremhever at personlig identitet ikke var av særlig stor betydning før krigen. Ikke minst viser resultatene til ulikheter mellom samfunnene informantene levde i. I noen samfunn var den eldre generasjonen til dels mer opptatt av skiller, mens den yngre generasjonen fremstod i stor grad mindre fordomsfulle med sterkere interetniske forhold. 5 av 8 informanter beskriver gode personlige interetniske forhold før krigen, som på den tiden var den yngre generasjonen. Dette kan vise til en svakere

generasjonsbasert slutning. I denne studien foreligger det ingen informasjon om informantenes bakgrunn i form av hvilket samfunn (by, land) de var en del av. På grunn av dette er det utfordrende å trekke slutninger hva gjelder territorielle eller regionale områder, og bør fremheves som en svakhet med denne studien. Variasjonen mellom by og land ble også avdekket i denne studien. 6 av 8 fremhevet forholdet mellom by og land, og at det var ulikheter basert på bosted.

Informanter viser til at effekten av krigen i dag fortsatt er veldig stor. Samfunnet beskrives fortsatt som multietnisk. Det er derimot en effekt av krigen at store deler av befolkningen har flyttet på seg til etnisk dominerte områder. På denne måten har ulike steder og byer ulik majoritet som er dominerende i området. Dette viser til mer homogene landområder, men et heterogent land. De etniske skillelinjene er i stor grad forsterket, og interetniske relasjoner er i stor grad svekket. Mange færre interetniske relasjoner som vennskap, kollegaforhold og ekteskap finner sted.

Elitemanipulering var en viktig utløsende faktor for krigen i BiH. Resultater av intervjuer viser også at dette spilte en sentral rolle for interetniske forhold før krigen, hvor politiske eliter politiserte forskjellene i etnisk identitet. På spørsmål om det opplevdes en endring i identitet etter krigen, bekrefter samtlige informanter dette forholdet. Resultatene tilsier at den største ulikheten fra før krigen og i dag er at sterke interetniske relasjoner var i større grad til stede. På spørsmål om informantene opplevde at det var viktig å skille hverandre på etnisitet og identitet i BiH før krigen, svarer samtlige «Ja, til dels». Flere fremhever nok en gang ulikheten blant den yngre og eldre generasjonen. På spørsmål om informantene opplever at det er viktigere å skille hverandre på etnisitet og identitet i dag, etter krigen, svarer samtlige «Ja». Sett i henhold til dette alene, kan H2 bekreftes. Viktigheten av identitet styrkes og formes som følge av en borgerkrig.

Når det gjelder oppgavens problemstilling, *hvordan kan vi best forstå effekten av krig på interetniske relasjoner i Bosnia-Hercegovina?* – er den forsøkt å bli besvart på best mulig måte ved å drøfte klassisk teori på etnisk konflikt, for å avdekke mulige nye forhold som kan vise til dynamisk forståelse av effekten av krig. Den er også forsøkt å bli besvart ytterligere med å presentere og drøfte innsamlet data. Da dette er en eksplorerende oppgave hvor det blir gjort forsøk på å finne ny informasjon og bidra til større diskusjon på tema, kan slutningen trekkes om at hensikten med studien er oppfylt. Resultatene åpner opp for muligheten til videre forskning på mer dynamiske og forklarende teorier om identitet, samt etnisk konflikt. dynamisk tilnærming til temaet med egeninnsamlet data basert på intervjuer.

7 Litteraturliste

Bakke, K., O'Loughlin, J., og Ward, M. (2009). Reconciliation in Conflict-Affected Societies: Multilevel Modeling of Individual and Contextual Factors in the North Caucasus of Russia. *Annals of the Association of American Geographers*, 99(5), 1012-1021. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/20621271> (Hentet 10. Desember 2020)

Belloni, R. (2009) Bosnia: Dayton is Dead! Long Live Dayton! *Nationalism and Ethnic Politics*, 15:3-4, 355-375. Tilgjengelig fra: <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1080/13537110903372367> (Hentet 25. september 2019)

Bieber, F. (2006). "Post-War Bosnia. Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance", Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan

Brass, P. R. (2003) *The Production of Hindu-Muslim Violence in Contemporary India* Seattle: University of Washington Press

Bratberg, Ø. (2014) *Tekstanalyse for samfunnsvitere*, Oslo: Cappelen Damm

Brekke, T. (2020). Innledning: Bosnia-Hercegovina 25 år etter Srebrenica. *Internasjonal Politikk*, 78(2), 193-194. <https://doi.org/10.23865/intpol.v78.2390>

Brubaker, R. (2009). Ethnicity, Race, and Nationalism. *Annual Review of Sociology*, 35, 21-42. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/27800067> (Hentet 26. September 2019)

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5. utg.) Oxford: Oxford University Press

Chandra, K. (2001). Ethnic Bargains, Group Instability, and Social Choice Theory. *Politics & Society*, 29(3), 337–362. Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.1177/0032329201029003002> (Hentet fra

Chandra, K. (2004). *Why Ethnic Parties Succeed* Cambridge, UK: Cambridge University Press. (Referert i Hislope, R. (2005). The Rational Ethnic Voter. *The Review of*

Politics, 67(3), 578-580. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/25046459> Hentet 13. Mai 2021)

Chandra, K. (2006). What is ethnic identity and does it matter? *Annual Review of Political Science* 9: 397–424. Tilgjengelig fra: <https://www-annualreviews-org.ezproxy.uio.no/doi/10.1146/annurev.polisci.9.062404.170715> (Hentet 14. november 2020)

Chandra, K. (2012) *Constructivist Theories of Ethnic Conflict* Oxford: Oxford University Press Inc. (Referert i Verma, V. (2015). Book Review: *Political Theory: Constructivist Theories of Ethnic Politics*. *Political Studies Review*, 13(1), 84–85. Tilgjengelig fra: https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1111/1478-9302.12073_6 (Hentet 1. Juni 2021)

Collier, P. Sambanis, N. *Understanding Civil War: A New Agenda* *Journal of Conflict Resolution*. 2002;46(1):3-12. Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.1177/0022002702046001001> (Hentet 12. februar 2020)

Cordell og Wolff (2010). *Ethnic Conflict: Causes, Consequences and Responses*. Cambridge: Polity Press. (Referert i *Nations and Nationalism: Book Review*. 16(4), 776-777. Tilgjengelig fra: https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1111/j.1469-8129.2010.00467_1.x Hentet 24. mars 2021)

Dyrstad, K. (2012). After ethnic civil war: Ethno-nationalism in the Western Balkans. *Journal of Peace Research* 49(6): 817–831 Tilgjengelig fra: <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1177/0022343312439202> (Hentet 21. september 2020)

Eriksen T, H. 2001. *Flerkulturell forståelse*. Universitetsforlaget.

Esteban, J., Mayoral, L., og Ray, D. (2012). Ethnicity and Conflict: An Empirical Study. *The American Economic Review*, 102(4), 1310-1342. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/23245457> (Hentet 30. Mai 2021)

Fearon, J., og Laitin, D. (2000). Violence and the Social Construction of Ethnic Identity. *International Organization*, 54(4), 845-877. Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.1162/002081800551398> (Hentet 19. april 2021)

Ferejohn, J. (1991) 'Rationality and Interpretation: Parliamentary Elections in Early Stuart England' in K. Renwick Monroe (ed.) *The Economic Approach to Politics: A Critical Reassessment of the Theory of Rational Action* New York: Harper Collins pp 279-305. Tilgjengelig fra: <https://www.jstor.org/stable/27738387> (Hentet 12. februar 2021)

FN-sambandet. (2021, 1. mars). *Bosnia-Hercegovina*. Tilgjengelig fra: <https://www.fn.no/Land/bosnia-hercegovina>

Gerring, J. (2017) *Case Study Research: Principles and Practices*. (2. utg.). Cambridge: Cambridge University Press

Geertz, C. (1973) *The Interpretation of Cultures* New York: Basic Books. (Referert i Williams, D. U. (2015). How Useful are the Main Existing Theories of Ethnic Conflict?. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 4(1), 147. Tilgjengelig fra: [10.5901/mjss.2015.v4n1p147](https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v4n1p147) Hentet 29. september 2020)

Gurr, T.R. (1994). *Minorities at risk*. Washington DC: U.S. Institute of Peace

Hoare, M. (2010). Genocide in the Former Yugoslavia Before and After Communism. *Europe-Asia Studies*, 62(7), 1193-1214. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/20787620> (Hentet 12. januar 2021)

Houge, A. B. (2009). Seksualisert krigsvold i Bosnia og Hercegovina: Kjønn, etnisitet og seksualitet. *Sosiologi I Dag*, 39(2). Tilgjengelig fra: <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/1003> (Hentet 8. juni 2021)

Isajiw, W. W. (1993) *Definition and Dimensions of Ethnicity: A Theoretical Framework in Challenges of Measuring an Ethnic World: Science, politics and reality: Proceedings of the Joint Canada-United States Conference on the Measurement of Ethnicity April 1-3, 1992*, pages 407-27. Tilgjengelig fra: <http://hdl.handle.net/1807/68> (Hentet 25. November 2020)

Jackson, R. (2002) 'Violent Internal Conflict and the African State,' *Journal of Contemporary African Studies*, 20(1): 29–52. Tilgjengelig fra:

<https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1080/02589000120104044> (Hentet 27. november 2020)

Kaufmann, C. (2002). *The American Political Science Review*, 96(4), 886-887. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/3117600> (Hentet 10. Februar 2021)

Keil, S. & Kudlenko, A. (2015). "Bosnia and Herzegovina 20 Years after Dayton: Complexity Born of Paradoxes", *International Peacekeeping*, 22:5, 471-489. Tilgjengelig fra:

<https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1080/13533312.2015.1103651> (Hentet 21. november 2019)

Massey, G., Randy Hodson, R., og Sekulić, D. (2006). Ethnic intolerance and ethnic conflict in the dissolution of Yugoslavia. *Ethnic and Racial Studies* 29(5): 797–827. Tilgjengelig fra:

<https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1080/01419870600814247> (Hentet 18. november 2019)

Nguyen, M. (2010) *Causes of Ethnic Conflict : Examining the Role of Religious Diversity and Contagion Effects*. (Referert i Williams, D. U. (2015). How Useful are the Main Existing Theories of Ethnic Conflict?. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 4(1), 147.

Tilgjengelig fra: [10.5901/mjss.2015.v4n1p147](https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.5901/mjss.2015.v4n1p147) Hentet 29. september 2020)

O'Loughlin, J. (2010) *Inter-ethnic friendships in post-war Bosnia-Herzegovina:*

Sociodemographic and place influences. *Ethnicities*, 10(1), 26-54. Tilgjengelig fra:

<http://www.jstor.org/stable/23890856> (Hentet 25. november 2019)

Perez, A., & Hirschman, C. (2009). The Changing Racial and Ethnic Composition of the US Population: Emerging American Identities. *Population and Development Review*, 35(1), 1-51.

Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/25487641> (Hentet

Pickering, P., M. (2007) *Peacebuilding in the Balkans: The View From the Ground Floor*.

Ithaca, NY: Cornell University Press.

Poata-Smith, E. S. (2013). Emergent identities: the changing contours of Indigenous identities in Aotearoa/New Zealand. In M. Nakata, M. Harris and B. Carlson (Eds.), *The Politics of*

Identity: Emerging Indigeneity (pp. 24-59). Sydney: University of Technology Sydney E-Press. Tilgjengelig fra: <https://ro.uow.edu.au/lhapapers/828/> (Hentet 12. Mai 2021)

Posner, D. (2004). Measuring Ethnic Fractionalization in Africa. *American Journal of Political Science*, 48(4), 849-863. Tilgjengelig fra: <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.2307/1519937> (Hentet 2. Juni 2021)

Ramet, S., P. (2006) *The Three Yugoslavias: State-Building and Legitimation, 1918–2005*. Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press.

Smith, A., D. (1993) 'The Ethnic Sources of Nationalism' in Michael Brown Ed. *Ethnic Conflict and International Security* Princeton University Press pp 28-39.

Statistisk Sentralbyrå (2016). *Bosniere – integreringsvinnerne?* Samfunnsspeilet, 4/2016. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/bosniere-integreringsvinnerne> (Hentet 3. mars 2021)

Store Norske Leksikon (2021, 7. februar). *Balkan*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Balkan>

Store Norske Leksikon (2021, 10 juni). *Bosniaker*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/bosniaker>

Store Norske Leksikon (2021, 9. juni). *Bosnia Hercegovina*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Bosnia-Hercegovina>

Store Norske Leksikon (2018, 29. desember). *Bosnia-krigen*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Bosnia-krigen>

Store Norske Leksikon (2020, 18. april). *Bosnia-Hercegovinas befolkning*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/Bosnia-Hercegovinas_befolkning

Store Norske Leksikon (2021, 14 april). *Jugoslavia*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Jugoslavia>

Strabac, Z., & Ringdal, K. (2008). Individual and Contextual Influences of War on Ethnic Prejudice in Croatia. *The Sociological Quarterly*, 49(4), 769-796. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/40220112> (Hentet 2. Februar 2021).

The Dayton peace accords: general framework agreement for peace in Bosnia and Herzegovina. (1995). Vienna: USIA Regional Programm Office. Tilgjengelig fra: <https://www.osce.org/bih/126173?download=true> (Hentet 7. november 2019)

Tilly, C. 1978. *From mobilization to revolution*. New York: Random House.

Udovički, J. & Ridgeway, J. (2000). *Burn this house*. Durham, NC: Duke University Press.
Gagnon, V.P. Jr, (2004). *The myth of ethnic war*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
(Referert i Bulatović, M. (2003). *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne Des Slavistes*, 45(1/2), 263-265. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/40870523> Hentet 9. Januar 2021)

Urdal, H. (2001). Nasjoner som kategorier. En analyse av folketellingene i Bosnia-Herzegovina [Nations as categories: An analysis of the population censuses of Bosnia-Herzegovina]. *Tidsskrift for Samfunnsforskning* 42(4): 571–590.

Varshney, Ashutosh (2009) *Ethnicity and Ethnic Conflict*. Oxford Handbook. (Referert i Williams, D. U. (2015). How Useful are the Main Existing Theories of Ethnic Conflict?. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 4(1), 147. Tilgjengelig fra: <10.5901/mjss.2015.v4n1p147> Hentet 29. september 2020)

Väyrynen, R (1994). *Towards a theory of ethnic conflicts and their resolution*. Notre Dame, IN: Joan B. Kroc Institute for International Peace Studies, Notre Dame University.

Weir, N. (2012) *Primordialism, Constructivism, Instrumentalism in Rwanda*. (Referert i Williams, D. U. (2015). How Useful are the Main Existing Theories of Ethnic Conflict?. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 4(1), 147. Tilgjengelig fra: <10.5901/mjss.2015.v4n1p147> Hentet 29. september 2020)

Whitt, S. og Wilson, R., K.(2007). The Dictator Game, Fairness and Ethnicity in Postwar Bosnia. *American Journal of Political Science*, 51(3), 655-668. Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/4620090> (Hentet 26. mai 2021)

Williams, D. U. (2015). How Useful are the Main Existing Theories of Ethnic Conflict?. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 4(1), 147. Tilgjengelig fra: DOI: [10.5901/mjss.2015.v4n1p147](https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v4n1p147) (Hentet 29. september 2020)

Wimmer, A. (2008). The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory. *American Journal of Sociology*, 113(4), 970-1022. Tilgjengelig fra: <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1086/522803> (Hentet 23. mai 2021)

Vedlegg 1

Intervjuguide.

1. Hvordan opplevde du krigen som oppløste Jugoslavia?
2. Hva legger du i ordet identitet?
3. Hvilken betydning hadde identitet for deg før krigen i BiH, når det fortsatt var Jugoslavia?
4. Hvordan opplevde du dynamikken med identitet og etnisitet i samfunnet du bodde i før krigen brøt ut?
5. Endret identiteten din seg på noe måte mens konflikten pågikk i Bosnia-Hercegovina?
6. Opplevde du noe endring i egen identitet etter krigen?
7. Siden du kom til Norge, hvilken endring i identitet har du opplevd?
8. Har det skjedd en endring over tid, de årene du har bodd i Norge?
9. Hvilke tanker har du om identitets-dynamikken blant bosniere i dag?
10. Opplevde du at det var viktig å skille hverandre på etnisitet og identitet i BiH før krigen?
11. Opplever du at det er viktigere å skille hverandre på etnisitet og identitet i BiH i dag, etter krigen?
12. Er det noe du ønsker å tilføye?